



**15 сакавіка —
Дзень Канстытуцыі
Рэспублікі Беларусь**

**Чаму твор
палічылі
знявагай?**

С. 3, 6 — 7

**"Яблычны
пірог"
раздору...**

С. 2, 4 — 5

**А культурная
праграма ўсё
складаецца...**

С. 7



Такім, як плануецца, стане памятны знак, які ўпрыгожыць Заслаўе да Дня беларускага пісьменства. Аўтар — скульптар Аляксандр Прохараў.

**Пра здабыткі і праблемы
музейнай справы
ў Заслаўі, а таксама
пра падрыхтоўку
горада да
святкавання Дня
беларускага
пісьменства "К"
распавядзе
ў адным з бліжэйшых
нумароў. А сёння —
невялікі фотарэпартаж.**

С. 2

ШТО НОВАГА Ў ГОРАДЗЕ- СПАДАРОЖНІКУ?

Дахоўку на Кальвінскім зборы збіраюцца абнавіць. Якім матэрыялам? Пра гэта ў наступных нумарах.



Фота Юрыя ІВАНОВА

УВАГА!

ПРАЦЯГВАЕЦЦА ПАДПІСКА
НА ГАЗЕТУ "КУЛЬТУРА"

ІНДЫВІДУАЛЬНЫ ІНДЭКС — 63875
ВЕДАМАСНЫ ІНДЭКС — 638752

Праекты развіцця

Як і чым дапамагчы... інвестару?

(Працяг. Пачатак у № 9.)

Наступны дзень вандроўкі быў цалкам прысвечаны культуры Віцебшчыны. Яшчэ ў Мінску прадумалі, што нас на гэтым адрэзку аўтапрабегу маюць чакаць будучы (спадзяёмся!) гісторыка-археалагічны запаведнік, "імяны" музей з фан-клубам прыхільнікаў асобы, у гонар якой і працуе ўстанова, адна з першых на Беларусі агра-сядзіб, дзе адпачынак уведзены ў ранг адмысловага і строга рэгламентаванага мастацтва... Пагадзіцеся, вельмі разнастайныя аб'екты. Таму і дзень атрымаўся насычаным ды карысным і для нас, і, як падаецца, для чытачоў.

**Дзіўныя
законы
"культурнай"
эканомікі
і адмысловая
"тэхналогія"
адпачынку**

**А на Друцкім
замчышчы — цішыня...**

Яшчэ летам ехалі на Круглае праз Талачынскі раён. На трасе, ля аграгарадка "Друцк", пабачылі старадаўні млын з чырвонай цэгла і вырашылі наступным разам адзін з маршрутаў вандроўкі прысвяціць менавіта гэтым пашанотным у гістарычным плане мясцінам. Так і зрабілі. Вось ён, млын, а вось — перпендыкулярная галоўнай шашы дарога на Друцк. Але вернемся на хвіліну ў 2009 год...

Менавіта тады "К" напісала пра тое, што кіраўніцтва Талачына мае намер стварыць у раёне гісторыка-археалагічны запаведнік. Яго складнікамі меркавалася зрабіць Друцкае гарадзішча XI — XVI стст. (рэшткі паселішча Ранняя Сярэднявечча); курганны могільнік у вёсцы Сенчукі (IX — X стст.); Свята-Пакроўскі манастыр (XVIII ст.) у райцэнтры; Талачынскі гісторыка-краязнаўчы музей, які знаходзіцца ў будынку XIX стагоддзя; касцёл Святога Антонія (XVIII ст.) у Талачыне; былыя стайні на дзядзінцы і памянёны млын на

пад'ездзе да гарадзішча... Натуральна, цікавіла, ці здзейсніліся намеры раённых улад.

Праехалі праз аграгарадок і трапілі ў летапісны тысячагадовы Друцк, адзін з колішніх цэнтраў Полацкай зямлі, валы і сцены якога спынілі Уладзіміра Манамаха, дзе ў XIV стагоддзі нарадзілася Друцкае Евангелле... З 2009-га, па сутнасці, нічога тут не змянілася. Хіба што сям-там над валамі з'явіліся драўляныя абарончыя вежы, з густам, трэба сказаць, упісаных у пейзаж. А ён, гэты пейзаж, адкрываўся з дзядзінца настолькі неўтаймоўна-неабсяжны (нават у зімовым, чорна-белым калоры), што нават сэрца замірала. А што тут робіцца ўлетку?! Кажуць, нават разнатраўе наўкола не згубіла свайго першароднага складу і пахне ў час квітнення так неверагодна суладна, як і тысячу гадоў таму...

Словам, вось ён, музей пад адкрытым небам. Укладай грошы, утварай належную інфраструктуру і падлічвай даходы. Чаму ж час у Друцку спыніўся? Але не знайшлі тым надвечоркам нікога з тых,

хто ведае адказ на гэтае пытанне. Нават былыя стайні аказаліся зачыненымі. Мы тады яшчэ не ведалі, што належаць яны мясцовай аграфірме і ніяк не выкарыстоўваюцца (а калісьці была сталярка).

Усе патрэбныя і не вельмі аптымістычныя тлумачэнні даў нам праз час начальнік аддзела ідэалагічнай работы, культуры і па справах моладзі Талачынскага райвыканкама Валерый Зайцаў. Так, намерам стварэння шматструктурнага запаведніка, які звязаў бы турыстычнымі маршрутамі ці не ўвесь раён, — больш за дзесяць гадоў. Аказваецца, менавіта столькі часу ў праекта ёсць мінскі інвестар, які даўно "набіў руку" на правядзенні платных творчых фестываляў. Чаму ж не ўкладае грошы ў гарадзішча? Па якой такой прычыне не пераўтварае млын і стайню ў кавярню ды гасцёўню? Ды таму, што землі гэтыя лічацца пашай і належаць аграфірме.

Яўген РАГІН,
Кастусь АНТАНОВІЧ,
Мінск — Мінская —
Віцебская — Магілёўская
вобласці — Мінск

Працяг артыкула пра перспектывы развіцця культуры Віцебшчыны чытайце на старонках 10 — 11.

Сітуацыя

Напрыканцы мінулага года Вярхоўны суд Рэспублікі Беларусь скончыў разгляд беспрэцэдэнтнай для нашай краіны справы. Письменница Наталля Голубева абвінаваціла сваю калегу Дзіяну Балыка ў плагіяце (ці, кажучы афіцыйнай мовай, "незаконнай перапрацоўцы") уласных твораў і выйграла працэс. П'еса Балыка "Яблычны пірог" была прызнана "створанай на аснове" рамана і п'есы Голубевай "На ростанях дзвюх дарог". Вырак суда такой высокай інстанцыі — канчатковы. Аднак у гэтай справе пакуль усё адно рана ставіць кропку. Па-першае, адказчыца катэгарычна не згодная з выракам і плануе накіраваць наглядную скаргу ў Генеральную пракуратуру. А па-другое — спектакль па п'есе "Яблычны пірог" паранейшаму знаходзіцца ў рэпертуары сталічнага Новага драматычнага тэатра, што ў перспектыве можа стаць прычынай новых судовых працэсаў.

Вярхоўны суд вынес вердыкт, але ён не выконваецца?..

"Яблычны пірог" на ростанях дарог: плагіят або патэнтны тролінг?

кім 1810 годзе. Галоўная ідэя — трэба пераступіць праз уласныя амбіцыі, пераадолець рознагалосці і разам будаваць сваю незалежную краіну...

Раман памерам у 320 старонак завялікі для сцэнічнага ўвасаблення. Таму письменніца выбрала для інсцэніроўкі адну з сюжэтных ліній, дзе эпічны складнік (будаўніцтва Бабруйскай крэпасці і чаканне вайны з Напалеонам) пераплецены з лірычным — каханнем "у форме" трохкутніка.

Другая праблема, якая паўстала перад Наталляй Голубевай, — знайсці творчых хаўруснікаў і тэатральную пляцоўку для ажыццяўлення сваёй задумы. Па шэрагу прычын быў абраны Новы драматычны тэатр у Мінску. Так пачалося супрацоўніцтва письменніцы з яго тагачасным галоўным рэжысёрам Дзянісам Нупрэйчыкам.

Галоўная ўмова — каб у спектаклі былі задзейнічаны толькі маладыя акцёры, учарашнія выпускнікі, — кажа Наталля Голубева.

Неўзабаве акцёры былі прызначаны, для іх пашылі касцюмы, зрабілі "сцэнічную візітоўку" працяглаю ў 45 хвілін. Карацей, тэатральны працэс рушыў поўным ходам. Але... неўзабаве зайшоў у тупік. Як і варта было чакаць, абставіны гэтай сітуацыі абодва бакі тлумачаць парознаму. Па словах Нупрэйчыка, прычынай непаразумення стала тое, што письменніца не здолела прадставіць яму якасны драматургічны матэрыял.

— Проза і драматургія будуцьца па розных законах, — кажа ён. — І п'есы на аснове рамана не атрымалася. Я параіў Наталлі Голубевай знайсці сабе суаўтара. Яна прапаноўвала мне ўзяць на сябе гэтую функцыю, але я адмовіўся, бо не з'яўляюся драматургам...

У сваю чаргу, Наталля Голубева не пагадзілася з падыходам рэжысёра да сцэнічнай інтэрпрэтацыі

гістарычных падзей і скажэннем гісторыі ў імя тэатральнасці:

— Катэгарычна адмовілася фальсіфікаваць тыя вобразы і падзеі, што маюць рэальных прататыпаў. Я — кандыдат гістарычных навук, і ўжо хаця б таму лічу гэта недапушчальным. Раман "На ростанях дзвюх дарог" быў створаны на аснове архіўных матэрыялаў, некаторыя з якіх упершыню ўводзяцца ва ўжытак — напрыклад, дакументы інжынернай каманды. Лічу, "фэнтазі" кшталту "Чорнай панні Нясвіжа" — не лепшы спосаб папулярнага мінуўшчыны...

Па вялікім рахунку, падобныя творчыя непаразуменні — справа звыклая і, у пэўнай меры, нават нармальна. Яны ўзнікалі і будуць узнікаць да той пары, пакуль усе зацікаўленыя асобы не прыйдуць да кансэнсусу наконт таго, што ж такое добрая п'еса. Гэта значыць — да сканчэння свету. Самае ж важнае — знайсці максімальна бясскрыўдны

алгарытм выйсця з такіх патавых сітуацый. У дадзеным выпадку задача была не з простых: спектакль пра заснаванне Бабруйскай крэпасці ўжо стаяў у рэпертуарным плане Новага драматычнага.

— Тэматычная прывязка была досыць жорсткай, і замяніць гэтую пастаноўку нейкай іншай мы не маглі, — дадае Дзяніс Нупрэйчык.

І менавіта ў гэтым эпізодзе ўпершыню з'явілася літаратарка Дзіяна Балыка. У ролі свайго кшталту "антыкрызіснага драматурга".

— Дзяніс Нупрэйчык звярнуўся да мяне з просьбай выратаваць тэатр, на якім "гарэла шкура", — распавядае яна. — Спектакль стаяў у плане, на яго было прадугледжана фінансаванне, вызначаны акцёры, пашыты касцюмы... Не было толькі п'есы. Таму я атрымала заказ стварыць яе ў сціслыя тэрміны. Падкрэсла: гэта тэатральны заказ з адпаведным тэхнічным заданнем. Тэматыка, акцёрскі склад і фінансавы каштарыс былі абумоўлены ад пачатку...

Паводле драматургічнай тэрміналогіі, адбылася паваротная падзея. Саспенс пакрысе ўзмацняецца...

Ці ўдалося знайсці кансэнсус у гэтай справе?
Чытайце на старонках 4 — 5.

Ілья СВІРЫН

Адпаведна, калія тэатральны канфлікт, які развіваўся амаль па драматургічных законах (там ёсць і завязка, і паваротная падзея, і "пункт без вяртання"), мае ўсе шанцы пераўтварыцца ў серыял а-ля "Санта-Барбара". Толькі... Каму гэта трэба?

Антыкрызісны драматург

Як гэта часта бывае ў п'есах, завязка была банальнай: "нішто не прадвяшчала" і г.д. У 2009-м выйшаў гістарычны раман Наталлі Голубевай "На ростанях дзвюх дарог". У наступным годзе кніга была прадстаўлена на Мінскай міжнароднай кніжнай выставы-кірмашы. Прэзентацыю ажыцвілі інсцэніроўкі некаторых эпізодаў, пастаўленыя рэжысёрам Наталляй Башавай. Першы досвед пераўтварэння прозы ў сцэнічную дзею аўтарка расцаніла як вельмі ўдалы.

— Людзі, чыё меркаванне я вельмі паважаю, раілі стварыць на базе рамана паўнаватарскі спектакль, — кажа яна. — І сапраўды, яго тэматыка вельмі важная для нашага грамадства — нягледзячы на тое, што дзея адбываецца ў далё-

Калія тэатральны канфлікт, які развіваўся амаль па драматургічных законах (там ёсць і завязка, і паваротная падзея, і "пункт без вяртання"), мае ўсе шанцы пераўтварыцца ў серыял а-ля "Санта-Барбара". Толькі... Каму гэта трэба?

Фотасюжэт нумара



Старшыня Заслаўскага гарвыканкама Святлана Карташова і дырэктар мясцовага Музея-запаведніка Мікалай Паранюсікі ў зале музычных інструментаў устаноў.



Навучэнкі класа скрыпкі Заслаўскай дзім Ангеліна Лях і Соф'я Салаўёва.

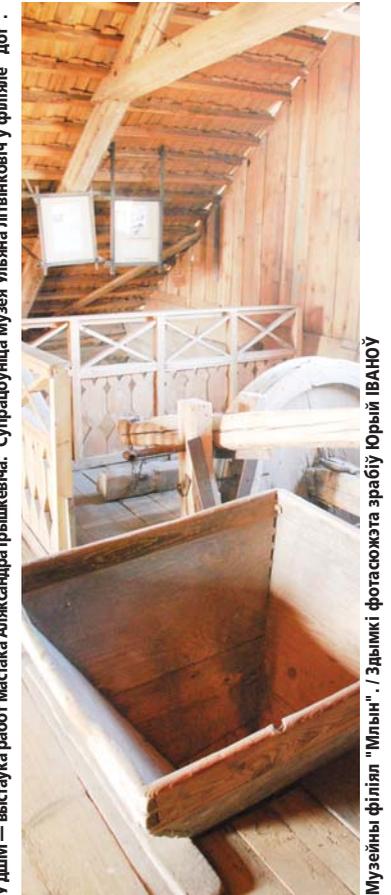
Імгненні сустрэч у Заслаўі?



У дзім — выставка работ мастака Аляксандра Ірышчэвіча.



Супрацоўніца музея Ульяна Літвінковіч у філіяле "Дот".



Музейны філіял "Млын". / Здымкі фотасюжэта зрабіў Юрый ІВАНЮ

Форум

Адна з тэм гэтага нумара "К" — працяг дыскусіі пра сучасную айчынную скульптурную пластыку. Нагадаем, нагодай для размовы стала ўстаноўка адразу двух нязвыклых для мінскай гарадской прасторы твораў манументалістыкі — кампазіцый Паўла Вайніцкага ў парку Перамогі і Максіма Петруля на месцы, дзе знаходзіўся дом, у якім нарадзіўся Максім Багдановіч. На старонках "К" сваю пазіцыю ўжо выказвалі рэдактар аддзела газеты "Культура" Ілья Свірын (гл. № 8 за гэты год) і архітэктар Ігар Байцоў (№ 10). А яшчэ крыху раней дыскусійнай стала публікацыя Пятра Васілеўскага "Прагляд пластыкі: сітуацыя на заўтра" (№ 3), дзе ўзнімалася пытанне навучання скульптараў у Беларускай дзяржаўнай акадэміі мастацтваў. Сёння ў працяг тэмы прагучыць маналог загадчыка кафедры скульптуры БДАМ Уладзіміра Сладчыкава і інтэрв'ю з адным з "віноўнікаў" шырокага абмеркавання найўнасці сучасных твораў у сучаснай гарадской прасторы, скульптарам Максімам Петрулём.

Па пытаннях размяшчэння рэкламы ў газеце "Культура"

звяртайцеся па тэлефоне
+375 17 286 07 97
і па тэлефоне/факсе
+375 17 334 57 41,
альбо на электронны адрас
kultura@tut.by

Скульптар Максім ПЯТРУЛЬ працуе ў майстэрні, якую займаў яго колішні настаўнік — светлай памяці Уладзімір Жбанаў. Але на гэтым пераемнасць, бадай, і заканчваецца. Як і многія прадстаўнікі свайго пакалення, Максім надзелены адметным аўтарскім "почыркам". Часам гэта нават выклікае непаразуменні — як у выпадку з мемарыяльным знакам на месцы дома Багдановіча...

ла маю ідэю ў ландшафце, і ў выніку — дом нібыта пераходзіць у ручнікі з беларускім арнамантам...
— **Творы манументальнага мастацтва сёння робяцца ў розных матэрыялах, але паржаўлены метал выкарыстоўваецца, напэўна, упершыню — прынамсі, на Беларусі...**
— Гарызантальная ржавая плоскасць павінна ствараць кантраст гранітнай вертыкалі. На маю думку, мастацкая выразнасць твора будзеца менавіта праз выкарыстанне кантрасту, антаганістычных супрацьлегласцей. Бо калі мы робім нешта "роўняе" і рафінаванае, атрымліваецца нудна ды нецікава, і прыкладаў таму на нашых вуліцах — проціма.

Максім Пятруль:
"Прафесіяналы адразу ж далі нам злёнае святло, іх водгукі былі станоўчымі, і таму мяне здзівіла "аглабельная" крытыка з боку некаторых журналістаў, якія параўналі мой твор з сабачай будкай і палічылі яго знявагай Багдановіча".

ціць і дасюль, — аднабаковасць мыслення буд непавага да альтэрнатыўных пазіцый і густаў.
— **А ці не бянтэжыць цябе тое, што твая мастацкая кампазіцыя мае і чыста ўтылітарнае прызначэнне: яна служыць запасным уваходам у падземны гараж?..**
— Мне здаецца, на гэта можна проста не звяртаць увагі. Большасць гледачоў ніякага гаража і не заўважаць — вядома, калі яны не стануць наўмысна яго шукаць. Кампазіцыя "працуе" з трох бакоў, а тыльная частка на тое і тыльная... Уваход у гараж не з'яўляецца элементом мастацкага твора, а мастацкі твор — аздабленнем гаража. Прастору ў цэнтры горада даводзіцца запаўняць вельмі шчыльна, і, думаю, гэта многае тлумачыць.

**Рэпліка пра...
...гульнявы пакой бібліятэкі
Наталля СВІРЫДА, намеснік дырэктара Гродзенскай ГЦБС:**

— Якія ўстановы культуры новага тыпу ёсць у Гродне? Забаўляльныя мерапрыемствы за пэўныя грошы прапануюць два маладзёжныя цэнтры. Антыкафэ "Жывы час" для гурманаў ладзіць сустрэчы, майстар-класы, канцэрты... Як сучасны тып недзяржаўнай установы яно заняло пэўную вольную нішу ў культурным жыцці горада: наведвальнік плаціць за час знаходжання ў антыкафэ. Асартымент жа мерапрыемстваў бібліятэкі, як падаецца, знаходзіцца на перакрываванні з яго праграмай. Але няма прафесійнага дызайнерскага падыходу да фарміравання прасторы бібліятэкі, якую можна разглядаць у якасці канкурэнта для антыкафэ за кошт бясплатнасці асноўных мерапрыемстваў у першай. Урэшце, ідэя стварэння дзіцячых гульнявых пакояў у бібліятэцы не новая, але ўваабленне яе ў жыццё бывае рознае.

Ілья СВІРЫН

Чаму твор палічылі знявагай Багдановіча?

Аўтарскі дыскурс і дзядзька з перфаратарам

— **Амаль насупраць тваёй манументальнай кампазіцыі — класічны і "кананічны" помнік класіку — Максіму Багдановічу. Не баішся кантрасту?**
— Наадварот, кантраст толькі ўзбагачае... Адмовіўшыся ад фігуратыўнай скульптуры, я хацеў сысці ў мову форм і культурных кодаў. Мяне натхніла зваротная перспектыва, уласцівая праваслаўнай іканапіснай традыцыі, — візуалізацыя трансцэндэнтнага свету. Архітэктар Нэлі Дарашкевіч разві-

Артэфакт павінен спалучаць нейкія ўзаемавыключныя складнікі: жывое і мёртвае, дзень і ноч, граніт ды іржу... Граніт сам па сабе — матэрыял чысты і "шляхетны", а іржа — наадварот, брудны. Іх дысананс і прымушае твор дыхаць. Да таго ж, іржавая "паціна" выклікае асацыяцыі з мінуўшчынай...
— **Ці атрымала задума згоду Манументальнага савета?**
— Натуральна, як жа інакш? Прычым прафесіяналы адразу ж далі нам злёнае святло, іх водгукі

былі выключна станоўчымі, і таму мяне вельмі здзівіла "аглабельная" крытыка з боку некаторых журналістаў, якія параўналі мой твор з сабачай будкай і палічылі яго знявагай Багдановіча. Доўга задаваўся пытаннем: "За што яны мяне так?", і адказу пакуль не знайшоў.
Можа, праблема выключна ў тым, што многім суграмадзянам літаральна ўеліся ў мозг старыя савецкія культурныя коды — хіба толькі з супрацьлеглай ідэалагічнай "начынкай"? Былі ж некалі жартаўлівыя прапановы прыварыць да помнікаў камуністычным лідарам галовы нацыянальных герояў. Пэўна, камусьці і "пакаціла" б! А самая прыкраса рыса савецкай ментальнасці, якую цяжка вытру-

Бянтэжыць у дадзеным выпадку зусім іншае: па сутнасці, работа пакуль не завершана, бо аўтарская задума была праігнаравана на стадыі ўвааблення. Згадаю два нюансы. Па-першае, вылеплены мною бронзавы макет дома Багдановіча ў выніку "споўз" некуды ўніз і, да таго ж, вельмі дрэнна запацініраваны. І, па-другое, арнаменты на гранітных ручніках трэба было праказаць, а не выдаптаваць: атрымалася б значна больш пераканаўча...
— **А чаму не настаяў на сваёй волі яшчэ на стадыі мантажу?**
— Таму што гэтая стадыя адбылася без майго ўдзелу. Са мной чамусьці не быў заключаны дагавор, да мяне ніхто не звяртаўся, не запрашаў на аб'ект. Прыязджаю неяк сам — і бачу: усё не зусім так, як трэба. Цяпер спрабую "адкруціць назад"...

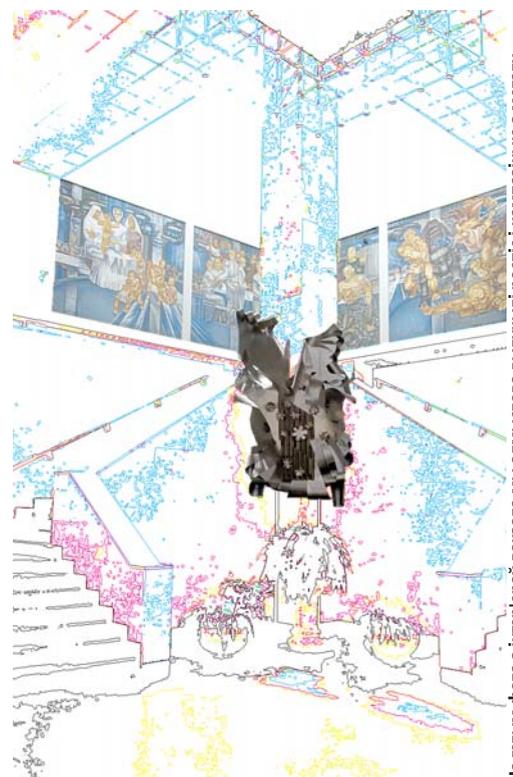
Так, у бібліятэках Расіі дзяржпадтрымку маюць праекты пакоя для самастойных заняткаў бацькоў і дзяцей ды бясплатным наведваннем. Дзіцячыя ж пакоі пры гарадскіх бібліятэках Гродна плануецца абсталяваць сучаснай мэбляй, набыць цацкі, гульні, якія развіваюць, далучаюць да чытання, кнігі. Каб гадаваць будучых аматараў чытання, трэба прадастаўляць права самастойных заняткаў бацькоў з дзецьмі ў бібліятэцы бясплатна, ці не так? А вось рэалізацыю адукацыйных праграм па чытацкім развіцці ў дадзеным пакоі прапанаваць варта ўжо на платнай аснове.

Вяртаючыся да надрукаванага

Роспіс амаль прыстроены, а вось метал...

У "К" № 21 за 25 мая 2013 года быў змешчаны матэрыял "Ці пераедзе аздаба: што чакае інтэр'еры сталічнага аўтавакзала?". Гаворка ў ім ішла пра захаванне элементаў мастацкага афармлення аўтавакзала "Маскоўскі" пасля таго, як яго будынак будзе дэмантаваны. Разглядаліся варыянты перадачы роспісу "Балада пра Бацькаўшчыну" і прасторавых кампазіцый з металу ў збор аднаго з мінскіх музеяў альбо паўторнага іх скарыстання для аздабы інтэр'ера аднаго з грамадскіх будынкаў сталіцы. Ідэя "другога жыцця" згаданых твораў мастацтва прыйшла даспадобы аўтару роспісу Віктару Хацкевічу. Летась у кастрычніку ён накіраваў ліст старшыні Мінскага гарвыканкама Мікалаю Ладуцку з просьбай паспрыяць захаванню твора.

Дык дзе і да чаго прытуляцца "Балада пра Бацькаўшчыну" і К^о?



На гэтым фота з інтэр'ера вакзала мы адмыслова вылучылі роспіс і кампазіцыю з металу.

Пётра ВАСІЛЕЎСКІ

Мастак упэўнены, што гэта не будзе ўяўляць праблемы, бо трыпціх-пано "Балада пра Бацькаўшчыну" напісаны на палатне і ўклеены на пліту сухой тынкоўкі. Спадар Хацкевіч пры патрэбе гатовы ўдзельнічаць у працэсе дэмантажу роспісу. Мастак нагадвае, што ў 1999 годзе на Нацыянальным фестывалі архітэктуры "Брэст" роспіс быў адзначаны дыпламам як лепшая работа года ў намінацыі "Сінтэз архітэктуры і манументальнага жывапісу". Аўтар падарыў яго гораду. "Я мяркую, — піша спадар Хацкевіч, — што пасля дэмантажу са сцен аўтавакзала трыпціх-пано "Балада пра Бацькаўшчыну" можа быць вызначана месца ў адным з грамадскіх будынкаў..."
Ліст мастака быў разгледжаны кіраўніцтвам горада, і турбавацца лёсам твора мастацтва, які губляе прапіску і праз гэта можа знікнуць, было даручана адміністрацыі Першамайскага раёна, на тэрыторыі якога месціцца аўтавакзал "Маскоўскі". Ва ўпраўленні ідэалагічнай работы, культуры і па справах моладзі адміністрацыі раёна, куды мы звярнуліся днямі, нам паведамілі, што

пытанне захавання пано пасля дэмантажу можна лічыць вырашаным. Чыноўнікі скантактаваліся з кіраўніцтвам установы "Мінскі аўтавакзал", падраздзяленнем якой з'яўляецца аўтавакзал "Маскоўскі". Уласнік апошняга не супраць, каб нехта парупіўся пра дэмантаж і захаванне пано, прычым работы могуць адбыцца ў сярэдзіне красавіка, калі аўтавакзал перастане існаваць як чыннік транспартнай інфраструктуры.

Рашэнне гарадской улады, відаць, у Першамайскім раёне энтузіязму не выклікала. Аўтавакзал "Маскоўскі" паводле значэння — аб'ект, прынамсі, агульнагарадскога маштабу. Было б лагічна, каб лёсам яго мастацкага начыння займаліся ўстановы адпаведнага рангу. Але, як вядома, загады не абмяркоўваюцца... На жаль, на тэрыторыі Першамайскага раёна няма ні Дома культуры, ні якога іншага грамадскага будынка, што можна было б аздабіць згаданым пано. У сувязі з гэтым упраўленне ІРКСМ збіраецца скантактавацца з Музеем гісторыі горада Мінска, кіраўніцтва якога летась выказвала гатоўнасць прыняць пано ў зборы або ўключыць у экспазіцыю, калі на тое будзе рашэнне гарадскіх улад.

Звярталіся мы і ў "Мінскі аўтавакзал". Кіраўніцтва ўстановы ад каментарыяў адмовілася, але пэўнай інфармацыяй падзялілася. Мастацкая аздаба "Маскоўскага" не можа быць перанесена ў іншыя транспартныя прадпрыемствы сталіцы, бо для яе там не прадугледжана месца. Прасцей кажучы, хто роспіс возьме, таму яго і аддадуць. Адносна лёсу апошняга, насамрэч, і ішла гаворка з адміністрацыяй раёна, а вось пра кампазіцыю з металу, што таксама ўпрыгожвае інтэр'ер "Маскоўскага", не згадвалі. Што будзе з тым творам, калі для яго бліжэйшым часам не знойдзецца новы гаспадар, уявіць не цяжка...

Але пэўную надзею на тое, што металічная кампазіцыя захавецца і паслужыць аздабе горада, мы атрымалі пасля тэлефанавання ў Беларускае саюз мастакоў. Кіраўніцтва грамадскага аб'яднання занепакоена лёсам работы і мае намер даць указанне аднаму са сваіх вытворчых падраздзяленняў здзейсніць дэмантаж кампазіцыі і парупіцца пра яе захаванне.

Мяркую, цяжка аспрэчыць: у грамадстве існуе патрэба ў выхаванні чытацкай культуры дзяцей. І заняткі па ўдмурлівым чытанні, абмеркаванні працытанага нішто лепш за бібліятэкара не арганізуе. Бацькі адправяць дзяцей у такую своеасаблівую школу, таму што поспех у вучобе і жыцці залежыць, у тым ліку, і ад стаўлення ў сям'і да чытання, бібліятэкі. Такія дзіцячыя пакоі не патрабуюць у штаце педагога, выканання пэўных санітарна-гігіенічных норм, як, скажам, у Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі, але дазваляць выхаваць будучых актыўных чытачоў, актывізаваўшы пазабюджэтную дзейнасць...

**Што каментуюць чытачы?
"Які буктэрэйлер прывабіць чытача?"**

№ 7

Ales Susha: "Цікавая ідэя. Нашы тэхнолагі таксама да яе падыходзілі, таму за пару гадоў ужо ёсць некаторыя набыткі. Ды і не толькі мы..."

"ПесняРок-2": быць або не быць?..

№ 8

Dmitri Bezkorovainyi: "Галоўнае, каб па аўтарскіх правах не было праблем. Але праект добры — жадаю поспехаў!"
Eugene: "Калі атрымаецца, як першы, то лепш не трэба".
padbiarez: "Згодны з Eugene. У тым альбоме было шмат слабых кавераў. Нават не кавераў, а абы-чаго. Рабілася пераважна не на майстэрстве, а на эмоцыях, дый тое — часта слабых..."

Дзяжурны па нумары

Дарэчы, пра валёнкі і "чырвонае святло"...



Кастусь АНТАНОВІЧ,
рэдактар аддзела
газеты "Культура"

Неаднойчы даводзілася чуць размовы пра тое, што культура павінна зарабляць. Толькі за апошнія гады праводзілася вялікая колькасць нарад, на якіх гучала пытанне: як атрымаць годны прыбытак ад выкарыстання нашай нематэрыяльнай і матэрыяльнай спадчыны, дзейнасці ўстаноў культуры, у тым ліку размешчаных далёка за межамі Мінскай кальцавой?

Але, думаю, тое пытанне павінна гучаць трохі інакш: як **не пера-шкардаць** культуры зарабляць? Чамусьці з-за бюракратычных за-трымак найперш на месцах гэтае "не" ў фармулёўцы кудысьці знікае.

Скажам, дзякуючы намаганням энтузіястаў не першы год улётку ладзяцца маштабныя водныя падарожжы "Шляхам Тышкевіча". Здавалася б, цудоўная задумка, якая спрыяе не толькі здароваму ладу жыцця ўдзельнікаў, але і развіццю навакольнай інфраструктуры, папаўненню мясцовых бюджэтаў за кошт турыстаў. Ды вось толькі, па прызнанні аднаго з арганізатараў, з кожным годам ладзіць праект з-за правілаў і патрабаванняў, якія пастаянна змяняюцца, становіцца ўсё цяжэй. Так, нормы абавязкова мусяць існаваць, але ж, нарэшце, уніфікаваныя.

Жаданне рэалізаваць падобныя ідэі — што немалаважна, на гістарычнай аснове! — было ў Рагачоўскім, Полацкім ды Аршанскім раёнах (і гэта толькі тое, што мне вядома). Ды вось нешта справа ніяк не зрушыцца з мёртвай кропкі. А ці ж мала ахвочых павандраваць шляхам "З варагаў у грэкі"? Дык ці не прасцей, як у тых жа Карпатах, рэгістраваць турыстычныя групы, узгадняючы маршрут, а не абцяжарваць арганізатараў нерэальнымі патрабаваннямі на папярэднім этапе?

Так, паўтаруся, калі да арганізатараў тых самых водных падарожжаў прад'яўляюцца пэўныя патрабаванні па тэхніцы бяспекі — гэта першачарговая неабходнасць. Але калі зводзяць "на нет" ініцыятыву мясцовых краязнаўцаў, якія з радасцю займаліся б правядзеннем экскурсій ды падарожжаў у сваёй мясцовасці, — гэта выклікае толькі роспач. Бо часцей, як давялося пераканацца ў час аўтападарожжаў, менавіта краязнаўцы, якія, зразумела, не абавязкова з'яўляюцца адначасова і работнікамі культуры, ведаюць пра гістарычныя таямніцы значна больш за дыпламаваных экскурсаводаў. Чаму ж не падтрымаць іх, дазволіць афіцыйна зарабляць на сваіх ведах і пры гэтым спраўна выплачваць падаткі?

Дарэчы, пра валёнкі. Можа, майстэрства дрыбінскіх шапавалаў вывесці на новы ўзровень: даць магчымасць людзям зарабляць добрыя грошы дзякуючы народным традыцыям ды ўласнаму майстэрству? Прыемна, што на Дрыбіншчыне разумеюць, што ўстанова культуры можа быць не толькі стваральнікам, але і пасярэднікам у захаванні ды папулярнага нашай спадчыны...

Цікавая сітуацыя складваецца і з іншымі культурнымі ініцыятывамі. Часам "чырвонае святло" перад работнікамі сферы ўзнікае на мясцовым узроўні і вось з якой нагоды (хаця ў цэлым па краіне такая інтэрактыўная дзейнасць толькі вітаецца). Я кажу пра так званае экалагічнае краязнаўства — вывучэнне і збор лекавых раслін. Так, у Іванаўскім раёне не першы год прываблівае турыстаў Музей зэлак, дзе дзейнічае нават фітабар. А вось у некаторых іншых раёнах краіны і хацелі б актыўна працаваць у такім накірунку, ды толькі раённая міліцыя не дае дабро, матывуючы гэта змаганнем з распаўсюджваннем наркатыкаў... Перасцярога ды прафілактыка — добрая і карысная справа, але ж з гэтага не вынікае забарона, а то, хто ведае, можа, з той жа прычыны неўзабаве забароняць і музейныя вандроўкі па грыбы ва ўпадабаных у свой час Якубам Коласам мясцінах?.. Мяркую, патрэбна шукаць прыдатныя для абодвух бакоў варыянты, якія б пайшлі на карысць, найперш, мясцовай супольнасці.

Апошнім часам пачалі больш актыўна гучаць ідэі пра продаж білетаў ці не на любога ўзроўню масавыя мерапрыемствы, у тым ліку раённыя святы ды фестывалі. А ці ж не эфектыўна скарыстоўваць такія фэсты для продажаў прадукцыі як народных майстроў, так і айчынай прамысловасці наогул? З гэтай нагоды прыгадваецца выпадак, калі ў сёлётнай маразы непадалёк ад велічэзнай чаргі, што сабралася для пакланення святыні — Дарам вешчаноў, — размясціўся аўтапавільён па продажы смілавіцкіх валёнкаў. Па словах відавочцаў, прадукцыя Смілавіцкай фабрыкі разыходзілася "на ўра". Тут, як кажуць, трэба ведаць месца і час. А ў звязку з масавымі мерапрыемствамі (няхай і не заўсёды арганізаванымі работнікамі культуры) гэта бачыцца ці не галоўным законам рынку.

Дарэчы, пра валёнкі. Можа, майстэрства дрыбінскіх шапавалаў вывесці на новы ўзровень: даць магчымасць людзям зарабляць добрыя грошы дзякуючы народным традыцыям ды ўласнаму майстэрству? Прыемна, што на Дрыбіншчыне разумеюць, што ўстанова культуры можа быць не толькі стваральнікам, але і пасярэднікам у захаванні ды папулярнага нашай спадчыны...

(Заканчэнне. Пачатак на старонцы 2.)

"Пункт без вяртання"

Наталля Голубева шчыра не разумее, што ж такое "ТЗ на стварэнне п'есы": маўляў, тэхнічнае заданне можа быць, скажам, на будаўніцтва кароўніка. У сваю чаргу, Дзяніс Нупрэйчык тлумачыць такі падыход самім характарам тэатральнага працэсу, які мае не толькі творчы, але і фінансава-вытворчы складнікі.

У любым выпадку, з такім варыянтам развіцця падзей Наталля Голубева ніяк не магла пагадзіцца:

— Мне прапанавалі аддаць свой матэрыял Дзіяне Балыка. У адказ на маё пытанне, хто ж будзе лічыцца аўтарам п'есы, Дзяніс Нупрэйчык паведаміў: Дзіяна Балыка. Я тут жа з ім развіталася. На гэтым наша супрацоўніцтва скончылася...

Спектакль па п'есе Голубевай "На ростанях дзвюх дарог" быў пастаўлены Магілёўскім абласным тэатрам драмы і камедыі імя Дуніна-Марцінкевіча ў Бабруйску. Прэм'ера прайшла 21 чэрвеня 2012-га і была прымеркавана да 625-годдзя Бабруйска ды 200-годдзя крэпасці. Супрацоўніцтва з рэжысёрам Сяргеем Карбоўскім атрымалася ў Наталлі Голубевай больш прадуктыўным. І ўсё было добра, пакуль у пастаноўкі не з'явіўся "канкурэнт".

— Мне патэлефанавалі з Саюза пісьменнікаў Беларусі: маўляў, нам даслалі з Міністэрства культуры п'есу для заключэння на прадмет магчымасці пастаноўкі, і чамусьці

падалося, што недзе мы ўжо гэта чыталі. Азнаёміўшыся з творам Дзіяны Балыка, я знайшла там свой сюжэт, сваіх герояў, свае рэплікі... Я ці не ўсё жыццё працую на ніве культуры, але з такім нахабствам сутыкнулася ўпершыню за сваю практыку...

"Яблычны пірог" быў "спечаны" ўсяго за два месяцы. Дзіяна Балыка не адмаўляе таго, што выкарыстоўвала рамана Наталлі Голубевай у якасці адной з крыніц. Але тут жа дадае, што агулам "інгрэдыентаў" было нашмат больш — недзе з паўсотні. Усе крыніцы і сапраўды прыведзены ў бібліяграфіі п'есы.

Але сапраўдным "пунктам без вяртання" (па аналогіі з авіяцыяй, у драматургіі гэтым тэрмінам называюць момант п'есы, калі стан "усё як было раней" становіцца немагчымым), без сумневу, стала прэм'ера "Яблычнага пірага". Па словах Наталлі Голубевай, яна неаднаразова перасцерагала тэатр, звяртала ўвагу на спрэчны статус спектакля супрацоўнікаў Міністэрства культуры краіны... Але прэм'ера ўсё ж адбылася. Неўзабаве распачаўся судовы працэс. Прычым у якасці адказчыка яго ініцыятарка вызначыла не тэатр, а менавіта драматурга.

Задаў абодвум бакам канфлікту адно і тое ж пытанне: ці прапаноўвалі вы свайму апаненту паразумецца яшчэ да суда? Дзіўная рэч: абедзве літаратаркі адказалі станоўча.

— Я заняты чалавек, у мяне шмат важных спраў: сцэнарыі, праекты... — кажа Наталля Голубева. — І ўжо хаця б з гэтых меркаванняў я ўсяляк імкнулася прадухіліць судовы разбор. Калі б Дзіяна Балыка і тэатр выключылі ўсе запазычаныя, ніякага працэсу не адбылося б. Але ейнае самалюбства, відаць, не дазволіла гэта зрабіць...

Прыблізна тое ж самае сказала і Дзіяна Балыка: маўляў, "недосуг было". Тым больш, судовы разбор прыпаў на самы складаны перыяд ейнай цяжарнасці:

Але сапраўдным "пунктам без вяртання" (па аналогіі з авіяцыяй, у драматургіі гэтым тэрмінам называюць той момант п'есы, калі стан "усё як было раней" становіцца ўжо немагчымым), без сумневу, стала прэм'ера "Яблычнага пірага". Па словах Наталлі Голубевай, яна неаднаразова перасцерагала тэатр, звяртала ўвагу на спрэчны статус спектакля супрацоўнікаў Міністэрства культуры краіны... Але прэм'ера ўсё ж адбылася. Неўзабаве распачаўся і судовы працэс. Прычым у якасці адказчыка яго ініцыятарка вызначыла не тэатр, а менавіта драматурга.

выключна выпадковы характар: агульная мова з яе ўстойлівымі спалучэннямі слоў, агульны гістарычны "бэкграўнд", урэшце, агульныя крыніцы... Аднак эксперты ў сваім заключэнні асабліва засяроджваюць увагу на тым, што "агульныя словы" (скажам, распаўсюджаныя метафары і моўныя штампы) у іх даследаванні не ўлічваліся. Урэшце, без каментарыяў прывядзём адзін прыклад "паралельных месцаў":

"**Яблычны пірог**": "Пан Якуб, откровенно говоря, вашего мнения никто и не спрашивал. От Палангена до Ягорлыка нет никаких серьезных укреплений. Под угрозу поставлена не только безопасность империи. Государственная казна теряет доходы!"

"**На ростанях дзвюх дарог**" (раман): "Под угрозу поставлена не только наша безопасность. Государственная казна теряет доходы. От Палангена до Ягорлыка нет никаких серьезных укреплений".

Экспертыза выявіла 14 такіх эпизодаў — гэта трохі больш за 2% ад аб'ёму "Яблычнага пірага". Параўнальны аналіз дзвюх п'ес прынёс яшчэ меншы "ўраджай": усяго пару агульных фраз.

Але варта адзначыць, што заключэнне экспертаў было зроблена не толькі на падставе гэтых нязначных фрагментаў. Прааналізаваўшы вобразы герояў "Яблычнага пірага", спецыялісты прыйшлі да высновы, што ледзь не кожны з іх мае "двайніка" ў п'есе Наталлі Голубевай.

"Яблычны на ростанях плагіят або..."

— Даведаўшыся пра намеры Наталлі Голубевай, я звярнулася да медыятара — той асабы, якая лагодзіць канфлікты ў дасудовым парадку, — распавядае пісьменніца. — Было аkurat 27 сакавіка, Дзень тэатра. Аднак калі медыятар патэлефанавала Наталлі Голубевай, тая проста кінула слухаўку...

Па словах відавочцаў, працэс праходзіў бурліва: усё ж творчыя людзі... Урэшце, суддзя прызначыла лінгвістычную экспертызу. Было адразу зразумела, што ад вынікаў апошняй у значнай меры залежыць вырак. У якасці экспертаў былі запрошаны кандыдаты філалагічных навук Аксана Шчарбакова і Сяргей Гаранін. Дзіяна Балыка выказала сумневы ў кампетэнтнасці гэтых спецыялістаў у галіне драматургіі ды прапанавала наўзамен іншыя кандыдатуры. Аднак суддзя да яе меркавання не прыслухалася.

Экспертыза працягвалася з красавіка па верасень. У выніку, быў вынесены вердыкт: "З пункта гледжання літаратуры і літаратуразнаўства, твор Балыка Д.В. не з'яўляецца самастойным аўтарскім творам і вынікам індывідуальнай творчасці, а створаным на аснове твораў Голубевай Н.А.". Што ж прывяло спецыялістаў да гэтай высновы? Першы крытэрыў — наяўнасць тэкстуальных супадзенняў у рамане і п'есе Наталлі Голубевай і драме Дзіяны Балыка. Як адзначана ў заключэнні экспертызы, яны маюць "характар перапісвання".

У сваю чаргу, і Дзіяна Балыка, і Дзяніс Нупрэйчык настойваюць на тым, што такія супадзенні маюць

Дзіяна Балыка з такім вердыктам катэгарычна не згодная. Ды звяртае ўвагу на тое, што ейная галоўная гераіня Яніна атрымалася зусім не ідэалізаванай — у адрозненне ад цнатлівай Ванды з "На ростанях...". Гэта і сапраўды так: у п'есе Наталлі Голубевай слова "секс" не сустракаецца — як, зрэшты, і тое, што яно азначае...

— Яшчэ раз паўтаруся: я пісала п'есу паводле тэхзадання, колькасць герояў была ўжо вызначана, — кажа Дзіяна Балыка. — Мая задача — прыдумаць іх лёсы. І яны зусім не такія, як у герояў Наталлі Голубевай! Калі ў яе атрымалася барацьба паміж добрым і выдатным, то у мяне плятуць інтрыгі страшэнныя пачвары.

Урэшце, яшчэ адзін крытэрыў адзін: сюжэт. Эксперты налічылі ў рамане Наталлі Голубевай і п'есе Дзіяны Балыка ажно дванаццаць "падобных" эпизодаў: мужчынская размова пра будучыню краю, чаканне прыезду расійскіх інспектараў, тайны сход шляхты... Але аўтарка "Яблычнага пірага" лічыць гэтыя супадзенні таксама выпадковымі і непазбежнымі:

— Ці не ўсе творы, дзеянне якіх адбываецца ў той гістарычнай перыяд, утрымліваюць амаль аднолькавы падзейны шэраг: скажам, войны, любоўныя трохкутнікі, балі ў дамах вышэйшага сааслоўя... Таму вы знойдзеце мноства супадзенняў маёй п'есы, скажам, з "Горам ад розуму". Урэшце, цалкам абгрунтаваныя паралелі можна праводзіць паміж кім заўгодна. Мы з вамі таксама ў нечым падобныя...

Што да гістарычнага кантэксту... Наталля Голубева выказала прэтэнзіі да яго адлюстравання ў “Яблычным пірагу”. Прыкладам, месцічаў там бльгаюць з сялянамі (гутарка вялася пра адсяленне жыхароў для будаўніцтва крэпасці), а рускія афіцэры зачытваюць нясны царскі ўказ. Па словах Наталлі Голубевай, начальнік работ па ўмацаванні Бабруйска Гаўрыіл Ігнацьеў праявіў сябе як гулівы і самааданы ўрадавец. А ў п’есе Дзіяны Балыка фігуруе “гораданачальнік Бабруйска” (насамрэч, такой пасады тады не існавала ў прыродзе) пан Якуб — “сарамлівы зладзюга”, улюбёны ў свай яблычны сад.

Аўтарка “...Пірага” не схільная бачыць паміж дзвюма постацямі (гістарычнай асобай і літаратурным героем) хоць якія паралелі, заяўляючы пра тое, што пан Якуб ніякіх пратыпаў не мае і з’яўляецца яе літаратурнай выдумкай:

— Я пісала п’есу-прыпавесць пра лёс Беларусі ва ўсе часы. Той канкрэтны перыяд, у якім адбываецца дзея, абумоўлены перадушім умовамі заказу. Адпаведна, пан Якуб — гэта зборны вобраз...

Так, Дзіяна Балыка мае права на такі падыход: у гісторыі літаратуры нямаюць прэцэдэнтаў скажэння рэ-

Зрэшты, апошняя не згодная нават з такім рашэннем і параўноўвае дзеянні свайго апанента з патэнтным тролінгам — высмактанымі з пальца іскамі да буйных кампаній, якія маюць на мэце адхапіць у іх “кавалак пірага”. Ды лічыць, што быў створаны небяспечны прэцэдэнт:

— Дачуўшыся пра яго, кожны графаман можа падаць у суд на выдомага аўтара — прыкладам, абвінаваціць у плагіяце рэфрэна з песні “Без тебя...”. Мяне акурат і абвінавацілі ў нечым падобным. Урэшце, наступіць прававы акаліпсис, усе суды будуць завалены непатрэбнай работай...

У сваю чаргу, Наталля Голубева занепакоена адваротным — неабароненасцю аўтара перад тымі, хто хоча ў яго нешта “запазычыць”. Слова “плагіят” амаль адсутнічае ў лексіконе айчынных нарматыўных актаў, таму і юрыдычная база для падобных разбіральніцтваў вельмі слабая.

— А даведаўшыся, колькі каштуе падаць іск у суд, творца зусім апускае рукі ды ціха мірыцца са сваёй крыўдай, — дадае Наталля Голубева.

Але ці не самым важным у дадзеным выпадку з’яўляецца лёс спектакля. Усё ж на яго былі патра-

ляюцца вельмі добра, — распавёў Васіль Марцецкі. — І калі мы не паставілі яго ў рэпертуар на сакавік, адразу пачаліся тэлефанаванні занепакоенай публікі.

Аднак Наталля Голубева не лічыць такія аргументы вычарпальнымі і таму не збіраецца спыняцца:

— Па ідэі, мне трэба падаваць у суд на тэатр. Прынамсі, хацелася б пачуць ад яго кіраўніцтва, чаму за дзяржаўныя грошы, за грошы падаткаплацельшчыкаў — у тым ліку і мяне, — у тэатры ажыццёўлена пастаноўка спектакля на матэрыяле, чыю запазычанасць прывяў Вяхоўны суд Беларусі. І чаму нават па сёння Дзіяне Балыка выплачваюцца аўтарскія адлічэнні за кожны спектакль, не кажучы ўжо пра тое, што тэатр купіў гэтую п’есу ў аўтара...

Дзіяна Балыка адрэагавала на рашэнне суда неадвычайным чынам:

— Я накіравала ў тэатр новую, удакладненую версію п’есы і ўказала, што яна напісана па матывах твораў Аляксандра Пушкіна, Мікалая Гоголя, Антона Чэхава, Льва Талстога, Аляксандра Грыбаедава, Янкі Купалы, Наталлі Голубевай ды іншых. І яно сапраўды так. Я не ствараю свае творы ў сферычным вакууме: гэта падаецца мне непрафесійным у цяперашні век інтэртэкстуальнасці. Тонкія алюзіі на тэксты папярэднікаў з’яўляюцца прыкметай не другаснасці, а літаратурнага майстэрства...

Цяжка прагназаваць, ці задаволіць такое тлумачэнне яшчэ патэнцыйны пакуль суд. Але ясна адно: было б добра, каб суд да ўвогуле не было. “Хэпі-энд” для дадзенага сюжэта — гэта ўсё ж мірная развязка. Зразумела, у рамках прававога поля.

Наталля Голубева таксама цалкам “за” такі варыянт ды кажа, што прыныпова супраць спектакля нічога не мае. І калі ён пазбавіцца “запазычанасцей” — хай сабе і далей жыве. Той аргумент, што на яго былі патрачаны дзяржаўныя

грошы, мае для пісьменніцы вялікае значэнне. Урэшце, варта яшчэ раз нагадаць, што спектакль — гэта плён працы не толькі рэжысёра і драматурга, але і ўсяго тэатра: акцёраў, мастакоў, асвятляльнікаў... І калі глядач застаўся задаволены ды “галасуе рублём”, значыць, каманда спрацавала добра. Ці выпадае адмаўляцца ад свайго “дзіцяці” — тым больш, пры такіх шкодных для рэпутацыі абставінах?

Дык мо абодвум бакам варта прыйсці да паразумення? Прыкладам, не пашкадаваць часу на тое, каб унесці ў пастаноўку карэктывы, пазбавіўшы яе ўсіх прыкмет “другаснасці”. Па словах Васіля Марцецкага, рэдагаваць спектакль вельмі складана — хаця б таму, што яго рэжысёр Дзіян Нурэйчык у тэатры больш не працуе. Але тым не менш... наўрад ці гэта зусім немагчыма.

А калі адносіны паміж героямі нашага артыкула сталі настолькі заблытанымі, што наладжанне прадуктыўнага дыялога падаецца справай нерэальнай, можа, ёсць энс запрасіць нейкіх аўтарытэтных “трацейскіх суддзяў” — экспертную камісію, якая складалася б як з юрыстаў, так і з тэатразнаўцаў?

Любы пісьменнік ведае: трэба ўмець свечасова паставіць кропку. У гэтай гісторыі той момант, падобна, наспеў. А назапашаны пад час судовага разбору матэрыял пісьменніцы, хочацца верыць, скарыстаюць ва ўласнай творчасці. Балазе сюжэт атрымаўся цікавы. Ды і ўвогуле... Трэба ж, каб быў хоць які “профіт” ад патрачаных сілаў ды нерваў.

На маю думку...

Турпатэнцыял абрадаў: а ці ёсць ён?



Алена ЛЯШКЕВІЧ,
метадыст аддзела навукова-метадычнага забеспячэння дзейнасці па ахове гісторыка-культурнай спадчыны Інстытута культуры Беларусі

Масленічны тыдзень — такі час, калі этнолагу проста не сядзіцца ў горадзе. Сёлета атрымалася з’ездзіць на масленічныя абрады ў некалькі вёсак.

На Гарадочыне Масленка пачынаецца і заканчваецца... пахаваннямі. Не палохайцеся, пахаванні гэтыя — сімвалічныя. У першы дзень Масленічнага тыдня тут спрадвечу праходзіў абрад “Пахаванне Дзеда”, а ў панядзелак пасля Масленкі — “Пахаванне Бабы”. Дзед і Баба — гэта рытуальныя лялькі ў рост чалавека. Яны сімвалізавалі абуджэнне плоднасці зямлі, надыход цёплых веснавых дзён.

“Хавалі Дзеда” ў Гарадоцкім раёне і сёлета. Летась абрад быў узяты пад ахову дзяржавы як элемент нематэрыяльнай культурнай спадчыны Беларусі. Па словах метадыста Раённага цэнтра народнай творчасці Ліліі Рэзкінай, да 2013 года абрад прыцягваў увагу навукоўцаў, але журналісты ім асабліва не цікавіліся. Сёлета ж прысутнічалі супрацоўнікі ажно чатырох выданняў. У такой сітуацыі паўстае пытанне этыкі паводзін у час традыцыйных святаў. З аднаго боку, абрад з’яўляецца нематэрыяльнай гісторыка-культурнай каштоўнасцю ўсяго беларускага народа, і чым больш людзей будзе пра яго ведаць, тым лепш. З іншага ж, “Пахаванне Дзеда” да сённяшняга дня ладзіцца ў вясковай хаце, дзе не так шмат месца. Журналісты замянаюць адно аднаму, трапляюць у кадр.

Калі казаць пра патэнцыял абраду для этнатурызму, то пытанню яшчэ больш. У вясковую хату на кірмаш магло з’ехацца вельмі шмат родных і сваякоў, і ўсіх прымалі, але для турыстаў патрэбна інфраструктура. Да таго ж, ці можа быць у традыцыйнага абраду назіральнік? Ці толькі ўдзельнік? І ці этычна гэта, калі выканальніц абраду можа аказацца менш за турыстаў-“гледачоў”?

У чацвер Масленічнага тыдня, 27 лютага, выпраўляемся на Ліённеншчыну. У Выхадцах захаваліся абрад “Цягаць калодкі”. Традыцыйна калодкай быў кавалак дрэва, які чаплялі хлапцам, што доўга не жаніліся. Цяпер ролю “калодкі” адыгрывае стужка з прымацаванымі да яе абаранкамі, цукеркамі і кветкамі з тканіны. Калодкі робяць загодзя. Захоўвае абрад фальклорны гурт Сельскага дома культуры вёскі Барсеева. Аднак усе ўдзельніцы гурта, як і мастацкі кіраўнік Юлія Гусакова, родам з суседняй вёскі Выхадцы, дзе няма клубнай установы. Таму калодкі цягаюць па саміх Выхадцах. Праз тое, што ў вёсцы практычна няма нежанатых хлапцоў, абрад мадэрнізаваўся: калодку вешаюць кожнаму сустрэчанаму любога полу — жанатаму і нежанатаму — як пажаданне дабрабыту. Абыход вёскі заканчваецца сумесным застоллем, якое складаецца з “адкупнога” і таго, што ўдзельнікі прыносяць з сабой, у складчыну. Застолле адбываецца ў нежылой хаче. Бабулі з Выхадцаў кажучы: “Клуба няма ў нас, але вось, хата засталася, яна ў нас як сацыяльная...”

У “сацыяльнай хаче” вяскоўцы часта збіраюцца на розныя святкаванні. Застолле суправаджаюць танцы і песні. На святкаванні прысутнічае Таццяна Шульган, начальнік аддзела ідэалагічнай работы, культуры і па справах моладзі Ліённенскага райвыканкама. Яна распавядае аб тым, што раён даўно прапаноўвае розныя элементы нематэрыяльнай культурнай спадчыны для надання статусу гісторыка-культурнай каштоўнасці Беларусі, але пакуль ніводны элемент не ўзяты пад ахову дзяржавы.

Старажылы Выхадцаў і суседніх вёсак памятаюць, як цягалі калодкі з самаробнага печыва. Аднак песень масленічных акапэльна ўжо ніхто не пяе. Ці можа абрад у такім выглядзе, як ён бытуе сёння, атрымаць статус нематэрыяльнай гісторыка-культурнай каштоўнасці — вырашаць экспертам.

Калі казаць пра патэнцыял абраду для этнатурызму, то пытанню яшчэ больш. У вясковую хату на кірмаш магло з’ехацца вельмі шмат родных і сваякоў, і ўсіх прымалі, але для турыстаў патрэбна інфраструктура. Да таго ж, ці можа быць у традыцыйнага абраду назіральнік? Ці толькі ўдзельнік? І ці этычна гэта, калі выканальніц абраду можа аказацца менш за турыстаў-“гледачоў”?

Што ж да патэнцыялу абраду “Цягаць калодкі” для этнатурызму, то перспектывы, здаецца, ёсць. Абрад ладзіцца пераважна на вуліцы — кожны турыст можа далучыцца: атрымаць калодку і адкупіцца за яе пачастункам.

У нядзелю, 2 сакавіка, атрымалася наведаць вёску Тонеж Лельчыцкага раёна. Масленку тут завяршае абрад “Чырачка”, што сёлета прайшоў 2 сакавіка. Назву ён атрымаў ад печыва ў выглядзе птушак-чырачак, якія раздаюць усім удзельнікам свята, і ад адной з асноўных абрадавых песень. (Апісанне дзеі можна прачытаць у “К” № 10 за 2014 г.)

Мясцовая супольнасць у Тонежы — вельмі моцная, але асноўная частка спявачак ужо ва ўзросце. Таму дапамога загодчыка сельскага Дома культуры Тамары Прыбавіч у арганізацыі свята аказваецца вельмі дарэчы.

Сёлета пад час абраду кінастудыя “Беларусьфільм” здымала дакументальнае відэа, якое будзе выкарыстана для надання абраду статусу нематэрыяльнай гісторыка-культурнай каштоўнасці Беларусі.

Абрад “Чырачка” мае вялікі патэнцыял для выкарыстання ў этнатурызме. Ён праходзіць на вуліцы, шляхоў далучэння турыстаў да абрадавай дзеі вельмі шмат (карагоды, гульні, катанне з горкі, частанне).

Вярхоўны суд вынес вердыкт, але ён не выконваецца?..

пірог” дарог: патэнтны тролінг?

льных фактаў у мастацкіх мэтах, некаторыя нават лічацца геніяльнымі. Але калі твор заяўлены ў жанры як “гістарычная драма” (а зусім не прыпавесць), такія вольнасці могуць стаць нагодай для крытыкі.

Зрэшты, ад яе ўжо даўно выпрацавана эфектыўная панацея: прыём пад умоўнай назвай “горад N” забяспечвае аўтарам стопрацэнтнае алібі. Вось і “застенчивый воюга” Альхен з “Дванаццаці крэслаў” жыў ва ўяўным Старгарадзе. Бо калі б яго пасялілі, скажам, у рэальным Ноўгарадзе, рэпутацыя ўсіх тамтэйшых “завхозов” адразу істотна пагоршылася б. Мабыць, з той самай прычыны і Караткевіч зусім не атаясамліваў “чорны замак Альшанскі” з парэшткамі замка ў Гальшанах: каб не крыўдзіць ні гісторыю, ні сучаснасць. Таму калі замяніць Бабруйск, скажам, на Барсучын, абвінавачванні ў фальсіфікацыі мінуўшчыны можна адразу адрынуць. Тым не менш, у п’есе “Яблычны пірог” фігуруе менавіта Бабруйск...

У чаканні развязкі

Без сумневу, кульмінацыяй дзеі стаў вырак суда. Далей справа мелася ісці да развязкі, але... Апошняя пакуль нават не праглядаецца.

Суд задаволіў патрабаванні Наталлі Голубевай толькі часткова — па адным з некалькіх іскаў. Ісцця сама зменшыла суму компенсацыі: з 75 мільёнаў да амаль сімвалічных 10 “базавых”. Паводле ейных слоў, каб не крыўдзіць маладую маці, якой Дзіяна Балыка стала пад час зацягнутага працэсу.

Калі замяніць Бабруйск, скажам, на Барсучын, абвінавачванні ў фальсіфікацыі мінуўшчыны можна адразу адрынуць. Тым не менш, у п’есе “Яблычны пірог” фігуруе менавіта Бабруйск...

чаны і бюджэтныя грошы, і творчыя высілкі трупы тэатра. Дзіян Нурэйчык згадвае выпадак, калі адзін з акцёраў зламаў нагу, але ўсё адно выходзіў на сцэну — у прыхаваным пад касцюмам гіпсе!, — каб толькі не зрываўся паказы.

— Пакуль мы яшчэ не прынялі канчатковае рашэнне наконт будучыні спектакля, — кажа дырэктар Новага драматычнага Васіль Марцецкі. — Натуральна, яно залежыць ад далейшага развіцця падзей...

Наталля Голубева ўжо звярталася з гэтай нагоды ў розныя інстанцыі, але вынік яе пакуль не задаволіў. Прыкладам, намеснік мэра Мінска Ігар Карпенка адказаў: паколькі спектакль карыстаецца папулярнасцю, пытанне яго выводу з рэпертуару на сёння не разглядаецца.

Наступныя паказы “Яблычнага пірага” запланаваны на красавік: дырэктар лічыць, што да канца сезона пастаноўка павінна дажыць.

— Спектакль і сапраўды карыстаецца попытам, білеты раскуп-

У "К" № 3 за 2014 год быў надрукаваны матэрыял "Прагляд пластыкі: сітуацыя на заўтра", прысвечаны семестравому прагляду на кафедры скульптуры Беларускай дзяржаўнай акадэміі мастацтваў. Публікацыя мела розгалас, і была ўспрынята кіраўніцтвам Акадэміі мастацтваў ды згаданай кафедры як падстава для больш шырокага абмеркавання сённяшняга стану беларускай скульптуры і асаблівасцей падрыхтоўкі творчых кадраў для нацыянальнай культуры. Нагодай жа для працягу гутаркі стала прыемная навіна. Не так даўно Кіраўнік дзяржавы ўручыў дыпламы дактароў навук і атэстаты прафесараў навуковым і навукова-педагагічным работнікам. Сярод тых, хто быў уганараваны ў той дзень, — загадчык кафедры скульптуры Беларускай дзяржаўнай акадэміі мастацтваў Уладзімір СЛАБОДЧЫКАЎ. За плённую працу па выхаванні кадраў для нацыянальнай культуры і асабістыя творчыя дасягненні яму прысвоена званне прафесара. Летась споўнілася 60 гадоў з часу заснавання кафедры, на якой прафесар Слабодчыкаў калісь вучыўся і якую цягам ужо амаль 25 гадоў узначальвае. З просьбай падсумаваць дасягненні ды асэнсаваць перспектывы беларускай скульптуры з гледзішча прафесійнай адукацыі мы і звярнуліся да Уладзіміра Іванавіча. Ягоныя развагі прапануем увазе чытачоў.

Пётра ВАСІЛЕЎСКИ

— Галоўная выснова 60-гадовай гісторыі кафедры — тое, што беларуская школа скульптуры засведчыла сваю жыццяздольнасць, — сказаў ён. — Кафедра жыве і сілкуе нацыянальную традыцыю. Прафесійная школа скульптуры, нароўні з жывапісам і графікай, здольная адптаваць сусветны досвед, задаволіць эстэтычныя патрэбы грамадства, спрыяць духоўнасці і сацыяльнаму пазітыву.

Уласна кажучы, нашы карані — у Віленскім універсітэце, дзе ў 1803 годзе было

арганізавана аддзяленне скульптуры, а таксама у пецярбургскай Акадэміі мастацтваў, у расійскай акадэмічнай школе, якая потым трансфармавалася ў савецкую. Нездарма і нашы класікі атрымлівалі адукацыю ў Расіі: хто — яшчэ ў імперыі, а хто — у савецкі час. Сёння ж кадры для нацыянальнага мастацтва мы рыхтуем дома. Людзі дасведчаныя не злытаюць беларускую скульптуру з пластыкай як іншых краін постсавецкай прасторы, так і ўсяго свету. Я маю падставы для такіх меркаванняў, бо мне даводзілася працаваць



Уладзімір Слабодчыкаў у сваёй майстэрні. / Фота Юрыя ІВАНОВА

"Шаную аўтарскі эксперымент, але..."

на міжнародных скульптурных пленэрах, удзельнічаў у інтэрнацыянальных выстаўках, дзе збіраюцца творцы, якія прадстаўляюць, бадай, усе напрамкі сучаснай пластыкі. А тое, што выхаванцы нашай кафедры запатрабаваны за межамі Беларусі, яскрава сведчыць: навучальны працэс у нас наладжаны на трывалым грунце і скіраваны ў правільным напрамку. Нас не блытаюць з іншымі, але мы і не выпадаем з сусветных мастацкіх трэндў.

Я шаную аўтарскі эксперымент, але лічу, што паўнаватасным прафесіяналам у

мастацтве можа быць толькі той, хто прайшоў акадэмічную школу. У навучальным працэсе магчымы — і нават неабходны! — навацыі, але база мусіць быць акадэмічнай. Усе гады працы на кафедры я трымаўся адной лініі: не парушыць лепшае, што пабудаваў Андрэй Бембель ды Анатоль Анкейчык, і даць сваё, што адпавядала б сённяшнім рэаліям. На нас — вялікая адказнасць, бо мы — Акадэмія, адзіная ў краіне вышэйшая мастацкая школа.

Сацыяльная рэчаіснасць унесла карэктывы ў навучальны працэс. За савецкім

часам студэнта арыентавалі на раскрыццё такіх тэм, як "Праца", "Рэвалюцыя", "Ленініяна", ды іншае з гэтага ж шэрагу, наўпрост ці ўскосна звязанае з дзяржаўнай ідэалогіяй. Зараз гэтага няма. Тэматычны напрамак базуюцца на нацыянальнай гісторыі, фальклору, беларускай і сусветнай літаратурнай класіцы. Дарэчы, тэму дыплама студэнт выбірае сабе сам. Кафедра можа хіба нешта яму падказаць, параіць.

Нашай задачай застаецца даць разуменне рэалістычнай формы. Студэнт мусіць навучыцца рабіць круглую

рых матэрыялаў і дыпламы робяць. Гіпса на дыпламе цяпер амаль няма: ён — толькі мадэль, пераходны матэрыял.

Летнюю практыку праводзім традыцыйна (фармоўка ў гіпсе, праца ў камені і дрэве, ліццё ў бронзе). Але ёсць і карэнныя змены. Мы імкнемся наладзіць практыку такім чынам, каб карысць была і студэнтам, і грамадству. Загадзя прымаем заяўкі ад прадпрыемстваў, устаноў, адміністрацый гарадоў ды раёнаў. Такая практыка фактычна з'яўляецца скульптурным пленэрам.

(Заканчэнне.

Пачатак на старонцы 3.)

— Як лічыш, усталяванне тваёй "незвычайнай" работы — адзінкавы факт альбо адлюстраванне новай тэндэнцыі ў нашай манументалістыцы?

— Лічу, што ў нас спаквалі актуалізуюцца аўтарскія дыскурсы. У савецкі перыяд было створана шмат аб'ектаў, скажам так, "ананімных". Вядома, у кожнага з іх ёсць аўтар — нехта ж распісваўся ў ганарарнай ведамасці. Але гэтыя творы выглядаюць настолькі аднолькавымі і "правільнымі", што цяжка пазбыцца ўражання, быццам ляпіліся яны аднымі рукамі.

На жаль, у нас і па сёння даецца ў знакі праблема аднатыпнасці манументальнай пластыкі. Гэта перажыткі савецкай школы, з яе "адзіным правільным" метадам і неразвітымі тэхналогіямі ў сферы вытворчасці мастацкіх работ. Аднак чым далей — тым больш аўтарскае бачанне і індывідуальны стыль становяцца запатрабаванымі, і гэтую тэндэнцыю можна толькі вітаць. Важна, каб новыя аб'екты былі не падобныя адзін на другі — менавіта тады яны ўзбагацяць новымі адценнямі ландшафт горада.

Я з'яўляюся членам гарадскога савета па пытаннях манументальнага мастацтва, і на сваіх пасяджэннях мы вельмі часта пра гэта гаворым. Паводле маіх назіранняў, менавіта тыя работы, якія вылучаюцца з агульнай масы сваёй свежай ідэяй, усё часцей перамагаюць у конкурсах. Адпаведна, сёння запатра-



Максім Пятрухін. / Фота Юрыя ІВАНОВА

баваны цікавыя і непаўторныя манументальныя творы, здатныя фарміраваць аблічча Мінска як горада адметнага, непадобнага на іншыя.

— Тым не менш, увасабленне тэндэнцыі пакуль мае збольшага негатывныя водгукі на інтэрнэт-форумах. Можна, народ не разумее нашых аўтараў?

— Да народу ў дадзеным выпадку апелюваць не трэба — гэтае паняцце занадта абстрактнае. Я з цікавасцю назіраю за тым, як функцыянуюць мае творы ў грамадскім асяроддзі, як рэагуюць на

— Але паколькі манументальнае мастацтва прызначана для публічнай прасторы, экспертам тут і сапраўды можа лічыцца сябе кожны. Адпаведна, ігнараваць грамадскі попыт не выпадае...

— Рынак культурных прадуктаў адрозніваецца ад рынку мыла альбо макаронаў. Апошні наўпрост залежыць ад кан'юнктуры, а ў нашым выпадку усё акурат наадварот: сама прапанова фарміруе попыт. І калі мы працягнем ставіць адных дворнікаў і водаправодчыкаў, падганяючы манументальную пластыку пад эфемерныя густы нібыта "народу", ніхто проста і не даведаецца пра нейкія іншыя магчымыя варыянты.

— На сёння абсалютная большасць новай манументалістыкі аплачваецца дзяржбюджэтамі розных узроўняў. А ці можна неяк падахвоціць да гэтай справы прыватнікаў?

— Не толькі можна — трэба! Яшчэ ў 1949 годзе ў Рыме быў прыняты закон, згодна з якім кожны збудоўшчык мусіў аддаваць 2% ад каштарысу свайго аб'екта на дэкаратыўнае і манументальнае мастацтва. Паколькі гэты закон прынёс адчувальны плён, неўзабаве яго ўкаранілі і ў іншых гарадах. Для дэвелопера, які будзе высотку або новы мікрараён, няма вялікай праблемы павялічыць свой бюджэт на тыя 2%.

Думаю, такі закон мог бы істотна змяніць аблічча Мінска — асабліва яго ўскраін, дзе сёння актыўна паўстаюць

Чаму твор палічылі знявагай Багдановіча?

Аўтарскі дыкурс і дзядзька з перфаратарам



Гэты "ржавы" элемент кампазіцыі (мы пружкавалі яе здымаць у "К" №10) выклікаў ці не найбольшыя спрэчкі. / Фота Юрыя ІВАНОВА

іх канкрэтныя гледачы. Людзі падыходзяць да Фантана Перамогі, здзіўляюцца, часам захапляюцца незвычайнай ідэяй... А на станцыі метро "Грушаўка" і наогул ледзь не узнікаюць праблемы з пасажыраплынню: шмат ахвотных сфатаграфавання побач з маімі работамі...

Што ж да тых, хто палівае нас брудам... Ведаеш, ёсць такая катэгорыя людзей: што ні зрабі — ім не падабаецца. Канешне ж, яны лічаць сябе экспертамі ў галіне манументалістыкі... Слухай, ну я ж не лезу абмяркоўваць, скажам, эканамічныя пытанні!

Пасля яе ў паселішчах застаюцца памятныя знакі і манументальна-дэкаратыўныя кампазіцыі. Для студэнтаў жа гэта магчымасць спрактыкавацца ў фарматворчасці, зрабіць тое, да чаго душа ляжыць. Інакш кажучы, работу творчую. Нейкі тэматычны кірунак замоўцам, зразумела, задаецца (звычайна гэта мясцовыя легенды). Але за руку выканаўцу ніхто не трымае. Практыкі-пленэры студэнтаў БДАМ праходзілі ў Мядзеле, Паставах, Міры, Вілейцы, Навагрудку, Лагойску, Мар’інай Горцы... І за мяжой — у Калінінградзе (Расія), Еўпаторыі (Украіна), Вроцлаве (Польшча).

На кафедры скульптуры вучацца шэсць гадоў. Курсавыя работы пятага курса — гэта подступ да дыплама. А ўвесь шосты — праца над дыпломнай работай. На дадзены момант большасць дыпломнікаў з тэмамі абароны вызначылася. Ёсць праекты, якія жывуць у гарадскім асяродку.

Скульптар заўжды працаваў з архітэктарам, заўжды мусіў азірацца на архітэктурнае асяроддзе. Тое ж і сёння. Скульптура ў гарадскім асяроддзі, як я мяркую, — гэта пераходнае звязна да ўспрымання архітэктурнай формы. Але сучасная архітэктара часам падаецца мне настолькі халоднай, абстрагаванай, нібыта не для людзей зроблена, што цяжка ўявіць, якая мастацкая пластыка можа ёй пасаваць. Відаць, нездарма ў пластыцы зараз папулярныя абстрактныя формы. Актыўна скарыстоўваецца колер, а тра-

дыцыйныя камень і бронзу замяняюць шкло і пластыка. Будынак часам робіцца як абстрактная скульптура, а скульптура набывае нязвычайны для яе ўтылітарны змест. І калі рыхтаваць студэнтаў да рэальнага жыцця, дык і гэтую сітуацыю трэба асэнсаваць ды пэўным метадычным чынам адлюстраваць у навукальным працэсе. У дадзеным напрамку кафедра адчувае паразуменне і падтрымку з боку рэктара Акадэміі Міхаіла Баразны. Вынікам гэтага з’явілася перамога нашых студэнтаў у рэспубліканскім конкурсе, прысвечаным манументальнаму ўвасабленню Баркулабаўскага летапісу, да Дня беларускага пісьменства.

Але якая пластыка сёння ні лічылася б актуальнай, нельга забыцца на акадэмічны падмурак, на якім трымаецца гэты від мастацтва. І найперш — у сферы падрыхтоўкі прафесіяналаў. На заканчэнне скажу, што я ганаруся працай на кафедры, да ўсталявання якой спрычыніліся многія выдатныя творцы. Найперш — Бембель, Глебаў, Анікейчык, Мурамцаў. Ды і сённяшнія выкладчыкі кафедры скульптуры маюць аўтарытэт праз свае творчыя дасягненні. У такіх мэтраў, як лаўрэаты Дзяржаўнай прэміі Беларусі Анатоля Арцімовіч і Аляксандр Фінскі, моладзі ёсць чаму павучыцца. А такім выкладчыкам, як Сяргей Логвін, Аляксандр Прохараў, Канстанцін Касцючэнка, ёсць што ім сказаць ды параіць.

Які дадатковы складнік пры хакеі вы хацелі б пабачыць у час Чэмпіянату свету?

Чэмпіят свету па хакеі ў Беларусі — не за гарамі. Але пакуль уласна свята на нашай вуліцы не наступіла, мы прапанавалі складці звязаную з культурай паралельную праграму ЧС, цікавую як для нас, так і для замежнікаў, вядомым персонам. Мо іх версіі прыдадуцца і складальнікам афіцыйнай культурнай праграмы Чэмпіянату? Такім чынам, што ж асаблівага “запланавалі” рэспандэнты?..

Алег КЛІМАЎ

новыя жылля масівы. Пакуль жа Міністэрства архітэктуры і будаўніцтва Рэспублікі Беларусь падтрымала маю прапанову ўнесці ў Кодэкс архітэктурных практык манументальныя і дэкаратыўна-манументальныя работы. Гэта значыць, інвестару сёння рэкамендуецца ўпрыгожваць імі свае аб’екты. Ці будзе ён прыслухоўвацца да рэкамендацый, пакажа практыка.

— Аўтарскі дыскур мае і меркантильнае вымярэнне. Некаторыя заказчыкі не хочуць плаціць за ідэю. Маўляў, навошта павялічваць каштарыс работы на 20 — 30% толькі з той прычыны, што аўтарам з’яўляецца прафесійны скульптар, а не якісьці ананімны дызайнер?

— Па маіх падліках, “сярэднестатыстычная” скульптурная ідэя каштуе прыблізна столькі ж, колькі адзін квадратны метр асфальтавага пакрыцця. Без яго таксама можна абысціся і задаволіцца, скажам, гравійкай. Але ці будзем мы радавацца з прычыны такой эканоміі? Так, асфальт, безумоўна, важнейшы за скульптуру: без яго ў гразкае надвор’е ніяк. Але калі мы будзем зыходзіць толькі з утылітарных патрэб у фарміраванні гарадскога асяроддзя, то ў выніку нам стане вельмі сумна ў ім жыць.

— Усё часцей скульптары не задаволены рэалізацыяй сваіх ідэй...

— У большасці выпадкаў, вінаваты не тыя людзі, якія прымаюць рашэнні, а неразваротлівыя клеркі, што не ўясдамляюць сур’ёзнасці

справы і зацягваюць вырашэнне практычных пытанняў, ствараючы нервозную абстаноўку. Маса нюансаў звязана акурат з чалавечым фактарам. І прычына нават не ў некампетэнтнасці, а ў нейкім... “дафенізме”, ці што?

Альбо такі выпадак. Неяк я завітаў на станцыю “Грушаўка” незадоўга да яе адкрыцця. Раптам пабачыў дзядзьку з драбінамі і перфаратарам. Выявілася, што ён прыйшоў свідраваць дзірку для відэакамеры непасрэдна ў маёй рабоце! Ледзь не з кулакамі на яго накінуўся, адстаяў... Але хто вінаваты ў дадзенай сітуацыі? Няўжо толькі дзядзька з перфаратарам?..

— Уршце, не магу не задаць і такое пытанне: калі згаданая тэндэнцыя набудзе моц, ці знойдзецца на гарадскіх вуліцах месца і для традыцыйнай скульптуры?

— Любое якаснае мастацтва мае права на ўвасабленне ў публічнай прасторы. Таму я — за разнастайнасць. Няхай Іван Акімавіч Міско прапануе нешта сваё, Косця Селіханаў — сваё, Максім Пятруль — сваё... І ў выніку шпацыраваць па нашых вуліцах будзе куды прыемней і цікавей.

Не раз бываў у Кітаі і заўсёды здзіўляўся: колькі там рознай скульптуры, мазаікі, нейкіх іншых “фішак”... І ў кожным з аб’ектаў адчуваецца аўтарская рука. Нават просты кветнік або пясочніцу можна ператварыць у сапраўдны твор мастацтва. І да гэтага нам трэба імкнуцца.

Вячаслаў БАНДАРЭНКА, пісьменнік, гісторык:

— Я прапанавалі бы гасцям Чэмпіянату свету як мінімум дзве культурныя праграмы — на іх выбар. Першая — для тых, хто ў Мінску ўжо бываў і сёе-тое ўяўляе пра горад. Назваў бы я яе “Мінск незвычайны” ці нават “Мінск загадкавы”, бо ў беларускай сталіцы ёсць цікавыя куткі, куды нага турыста ніколі не ступала, альбо людзі туды заходзілі выпадкова. Гэта, напрыклад, і раён Ратушы — не фасадная яе частка, мінскія двары; лясарук у Драздах (які кажу першае, што прыйшло ў галаву)... Ёсць Мінск старадаўні, няхай яго і не так шмат, са сваімі сціплымі славутасцямі — не параднымі. Ёсць Мінск сучасны — без гасцініц і спартыўных арэн, але той, што адпавядае нашаму часу. На самой справе, горад захоўвае масу таямніц, і калі іх “смачна” падаць, то такія экскурсіі будуць заўсёды карыстацца попытам, а значыць — прыносіць грошы ў бюджэт. Другая ж праграма можа ўяўляць з сябе аглядавую экскурсію для тых, хто ў Мінску ўпершыню. Гэта такія марш-кідок па галоўных плошчах, вуліцах, парках, набярэжных і, натуральна, установах культуры...

Багдан ШВАЙБОВІЧ, прадыюсар:

— Што я дакладна не стаў бы прапановаўцаў турыстам і спартсменам, дык гэта Мінск сучасны. У рэшце рэшт, пры ўсіх глабальных адрозненнях нашага горада ад гарадоў межных такога ж статуса і прыкладна гэткага ж веку, яны мала чым паміж сабой непадобныя інфраструктурна — па вялікім рахунку, вядома. Я зрабіў бы акцэнт на беларускасці. Мяркую па сабе, бо мне цікавыя за мяжой, у першую чаргу, рэчы аўтэнтычныя, уласцівыя толькі той краіне, дзе я ў дадзены момант знаходжуся. Вось у нашу аўтэнтыку гасцей Чэмпіянату і трэба акунуць, паказаць ім “разыначкі”, характэрныя менавіта для нас, даць ім нацыянальны каларыт. Скончыўся дзённы матч — усіх па аўтобусах і адвезці ў які-небудзь замак. А там іх няхай чакаюць інсцэніроўкі, звязаныя з гісторыяй пэўнага краю. Ці спачатку арганізаваць экскурсію, а пасля яе — на вячэрнюю гульню. Людзі павінны атрымаць уяўленне пра Беларусь як пра незалежную краіну з надзвычай багатымі мінулым і традыцыямі.

Зразумела, што ўсе галоўныя славутасці гасці паглядзець не паспеюць, значыць, трэба выбраць самыя-самыя з іх, абавязковыя для знаёмства. А “гарнірам” няхай стануць невялікія святы, флэшмобы, гульні, канцэрты беларускамоўнай песні, фольку, этнікі, народных

выступаюць “жывыя” музыканты — унёс бы такім чынам прысмак андэграўнду, альтэрнатыўнасці ад знаходжання ў нашай сталіцы. Я і сам з задавальненнем сыграў бы да пачатку якога-небудзь матча, у яго перапынку і па заканчэнні. Выканаў бы з групай што-небудзь сваё, класіку сусветнага року і якія-небудзь “баявыя” песні з настроем рызыкі, спартыўнасці, спаборніцтва — з куражом, карацей. Хакей — гэта ж рэальны рок-н-рол і драйв!..

Дзмітрый ШУНІН, шоўмен, тэлерадыёведучы:

— Мая івэнт-фабрыка цяпер распрацоўвае праграму для нашага заказчыка, звязаную з гэтай спартыўнай падзеяй: ён хоча арганізаваць вечарыну для турыстаў і спартсменаў. Адкрыць адну карту з калоды? Добра, толькі адну. Забаўляць наведвальнікаў аднаго з мінскіх клубаў, дзе і пройдзе мерапрыемства, пра якое скажаў, мы запрасім вядомых гарадскіх творчых фрык-асоб...

А ўвогуле, я ў гарадскім маштабе рабіў бы ўсё досыць стандартна: гасцям, па вялікім рахунку, хапіла б аглядавай экскурсіі па Мінску. Мой добры знаёмы, напэўна, ад няма чаго рабіць нядаўна пабываў на такой, і сцвярджае, што атрымаў масу задавальнення. Да ўсяго, тэлефануе ён мне і кажа: “Мы, мінчане, не ведаем

паветра — вось дзе можна гуляць ды гуляць! Натуральна, варты ўвагі Музей старадаўніх народных рамёстваў і тэхналогій “Дудуткі”: там прапануюць выдатную пазнаваўчую праграму, ды і пакаштаваць страў ды напоў дадуць...

Па-другое, арганізаваў бы тур на Благітныя азёры — ўзрушальна-прыгожыя мясціны, дзе спалучэнне рэльефу, лес, захаваны ў першапачатковым выглядзе, а ўмяшанне людзей у яго — мінімальнае. Затым прапанавалі бы шпацыр у лясарук у Драздах (перад дамбай) з усімі вадаспадамі-каскадамі, сцяжынкамі, лыжаролернымі трасамі.

Гасцей запрасіў бы ў Нацыянальны мастацкі музей, а таксама ў Тэатр імя Максіма Горкага на спектакль “Аракул?..” па п’есе Андрэя Макаёнка “Зацюканы апостал”. А на канцэрт беларускай поп-музыкі не звадзіў бы, як і ў клубы...

Аксана ВЕЧАР, тэлевядучая:

— Я прапанавала б гасцям Чэмпіянату наведваць што-небудзь экзатычнае — напрыклад, мясціны, якія захавалі цнатлівую “здзічэласць”, першабытнасць, нешта спрадвечнае, скажам, глухія вёскі — з гнездамі буслоў на ступах і дрэвах... А з архітэктуры ім варта паказаць, мабыць, Палац Пуслоўскіх, Ружанскі палацавы комплекс Сапегаў, Мірскі замак...

Культпраграма ўсё складаецца...

“Зразумела, што ўсе галоўныя славутасці гасці паглядзець не паспеюць, значыць, трэба выбраць самыя-самыя з іх, абавязковыя для знаёмства. А “гарнірам” няхай стануць невялікія святы, флэшмобы, гульні, канцэрты беларускамоўнай песні, фольку, этнікі, народных танцаў. І такая атмасфера павінна ахутваць Мінск ва ўсе дні Чэмпіянату!..”

танцаў. І такая атмасфера павінна ахутваць Мінск ва ўсе дні Чэмпіянату!..

Дзядзька Ваня (Іван ВАБІШЧЭВІЧ), спявак, тэлерадыёведучы:

— Вядома, паміж хакейнымі матчаў, у вольныя ад іх дні, варта пракаціць турыстаў па пэўным “залатым кольцы”. Але паколькі менавіта Мінск стане цэнтрам баталій, то я правёў бы экскурсію па Старым горадзе, запрасіў бы ў асноўныя музеі, паказаў бы сталецу з дзвюх назіральных пунктаў — Нацыянальнай бібліятэкі і ля Свята-Духава кафедральнага сабора. А яшчэ абавязкова арганізаваў бы “рэйд” па клубах у той час, калі там

свой горад — дзіўны і чужоўны”. Няхай замежнікі даведаюцца таксама!..

Сяргей ПРОХАРАЎ, тэлерадыёведучы:

— Куды б я турыстаў не павёў адназначна, дык гэта ў “нацыяналку”, што было б вельмі... банальна, пэўна... Прынамсі, многім мінчанам, мяркую, так можа падавацца. З іншага боку, і мае культурныя перавагі наўрад ці каго здзівяць. У першую чаргу, гэта Музей народнай архітэктуры і побыту, дзе столькі дзіўных хатак, цэркаўка, дый наогул дойлідства той самай старажытнай Беларусі. У маі ўсё гэта будзе выглядаць проста фантастычна! А якая там прырода, якое чыстае свежае

што да афіцыйнай культурнай праграмы, якая будзе прапанавана спартсменам і турыстам, то, як нам паведаміла менеджар па культурна-масавых праектах Дырэкцыі Чэмпіянату свету па хакеі Юлія Касьянава, яна знаходзіцца ў стадыі распрацоўкі. Над чымсьці “чаруюць” партнёры форуму, натуральна, не бяздзейнічае і прымаючы бок. Прыемныя нечаканасці, запэўніла Юлія Віктараўна, будуць. Хочацца ў гэта верыць, бо старт найбуйнейшага сусветнага спартыўнага спаборніцтва, якое наша краіна прыме ўпершыню, няўмольна набліжаецца, а афіцыйная культурная праграма ўсё распрацоўваецца і распрацоўваецца... Прынамсі, зазірнуць у яе спрабум не першы раз сваімі сіламі (згадайма хаця б апытанку дырэктараў мінскіх музеяў па начной праграме на час Чэмпіянату свету). Пакуль канкрэтыкі — не бачна. Паверце, мы ж не дзеля крытыкі, а таму, што агучванне нават праектных дэталей выкліча хвалю рацыянальных прапаноў і дапаможа насыціць комплекс мерапрыемстваў.

І, дарэчы, да старту Чэмпіянату свету па хакеі ў Мінску засталася 55 дзён. Усяго!..

Камертон

Міжнародны фестываль “Уладзімір Співакоў запрашае” прайшоў сёлета ў трэці раз. Два першыя такія форумы, парушышы ўсе сюжэтныя заканамернасці казаннага аповеду, пакінулі самыя яркія ўражанні і чудаўныя ўспаміны. Як было сёлета?

Надзея БУНЦЭВІЧ

Трэці фестываль пашырыў геаграфію: да Мінска, Гомеля і Магілёва дадаўся яшчэ і Віцебск. Праўда, своеасаблівай “рэпетыцыяй” гэтага далучэння можна было лічыць ужо колішні гала-канцэрт зорак сусветнага балета, зладжаны ў Мінску і Віцебску. Калі ў іншых абласных цэнтрах паўтаралася адна з нашумелых ранейшых праграм, дык тут “дубіраваўся” сёлетні балетны вечар — быццам яшчэ і ў працяг знакамітых віцебскіх фестывалю сучаснай харэаграфіі. Да васьмі канцэртаў форуму далучыліся два майстар-класы: знакамітага барытона Дзмітрыя Хварастоўскага ў Акадэміі музыкі і танцоўшчыка Ноа Д. Гелбера — асістэнта вядомага амерыканскага харэографа Уільяма Фарсайта — у Вялікім тэатры.

Майстра — у клас!

Выкарыстанне прыезду зорак не толькі для гастролей, але і для неспрэчнай перадачы вопыту — добрая практыка многіх фестывалю. Але майстар-клас Ноа Д. Гелбера больш нагадваў пастановачны кастынг у некалькі этапаў і праходзіў быццам бы па-за рамкамі ўласнага фестывалю. Бо гэта было не што іншае, як пачатак доўгатэрміновага супрацоўніцтва тэатра з пастаноўшчыкам, перамовы пра тое, каб дзесьці ўвосень 2015-га ён увасобіў тут прэм’еру.

Майстар-клас Дзмітрыя Хварастоўскага выклікаў такі ажыятаж сярод студэнтаў і выкладчыкаў Акадэміі музыкі, што на яго давялося раздаваць запрашалнікі. А каб далучыліся тыя, хто не мог змясціцца ў зале, адкрылі дзверы ў фае. Звонку ўсё было традыцыйна.

Мастыхін

Пагадзіцеся, назваць дзвухзальную экспазіцыю “Дзённік назіранняў” можа далёка не кожны мастак. Менавіта назіранняў, а не ўражанняў, як мне хацелася б удакладніць. Тым больш, што Васіль Пяшкун (а гаворка — пра яго выстаўку ў Светлагорскай карціннай галерэі “Традыцыя” імя Германа Пранішнікава), пры ўсёй духоўнай вернасці “перадзвіжнікам”, застаецца надзвычай эмацыйным рэалістам, бо піша не зрокавую, а пачуццёвую рэальнасць. Тым не менш, пленэрнасць твораў больш чым відавочная: імгненнасць уражанняў, парывістая хуткасць мазка, якую так і хочацца назваць пульсуючай... І ўсё гэта пры такой мастакоўскай сталасці, якая ўвачавідкі кантрастуе з маладосцю самога творцы.

Але адкуль у саракі трох твораў гэтай экспазіцыі столькі агульнага? І гэта пры тэматычнай (папраўдзе дзённікавай) разнастайнасці назіранняў. Вось назвы толькі некаторых карцін, якія ствараюць атмасферу пазачасавасці мастацтва: “Адлюстраванне”, “Судаль зімой”, “Вечарэ”, “Старая царква”, “Празрыстая рана”, “Перад навалніцай”, “Су-

Маладыя спевакі паказвалі па два падрыхтаваныя нумары — арыю і раманс. І слухалі ад майстра парады. Але замест крытыкі (а на іншых майстар-класах яна бывае і даволі жорсткай, крыўднай, часам несправядлівай) чулі, у асноўным, кампліменты. Спявак быццам вучыў галоўнаму — уменню радавацца чужым поспехам. “Брава! — адраагаваў ён на Разіну з “Севільскага цырульніка” Дж.Расіні ў выкананні Марыі Шабуня, якая толькі сёлета перавялася з аддзялення фартэпіяна на вакал. — Мне, прызнацца, няма чаго дадаць, бо гэта зроблена з густам, гумарам, пры паўторах музыкі ёсць развіццё характару, думкі. Я атрымаў сапраўднае задавальненне!”

Не шкадаваў ён ухваленняў і для трэцякурсніка Паўла Пятрова, які сумяшчае вучобу з працай у нашым Вялікім тэатры: “У вас ёсць голас,

ўтра — новая старонка. І рабіце ўсё “з чыстага ліста”. Гэта дапамагае — і ў добрых і ў дрэнных выпадках”.

Перагортваем старонкі

Апошняя парада аказалася вельмі дарэчы пасля згаданага сольніка Дзмітрыя Хварастоўскага ў Палацы Рэспублікі. Асабіста я ў той вечар жудасна пакутавала. І марыла, каб усё, нарэшце, скончылася. Добра складзенай музычнай праграме (першае аддзяленне — руская музыка, другое — заходнеўрапейская, аркестравыя нумары чаргуюцца з вакальнымі: шэсць тых і шэсць гэтых) перашкаджала агульная драматургія — з расцягнутай да паўгадзіны, пазбаўленай рэжысуры афіцыйнай часткай, надта “эстрадным” вядзеннем канцэрта, што дысанавала з класікай. Але галоўнае — атрымліваць асалоду ад музыкі перашкаджала акустыка. Мікрафо-

ратарская праца: камера то ўзнімала над аркестрам, то з цікавасцю “зазірала” ў імпазантныя рэструбы тубы. Каб яшчэ на экране ўзнікала менавіта тыя інструменты, што ў той момант саліравалі, дык гэта быў бы еўрапейскі ўзровень. На жаль, гэты канцэрт — адзіны, які атрымаў тэлеверсію. Белтэлерадыёкампанія не выявіла цікавасці да фестывалю, як гэта было раней. Шкада.

Кожны з вечароў меў сваю “разыначку”, але і свае некаторыя хібы. У камерным “Часе Баха” побач з пранізлівым выкананнем, што трапляла ў самае сэрца, былі і нумары, дзе ансамбль нешта не складаўся. Справа не ў сінхроннасці, а ў тым адчуванні “адзінага дыхання” пры быццам бы поўнай свабодзе музыцыравання, чаго чакаеш ад музыкантаў найвышэйшага рангу. Але ж якой кранальнай была скрыпка самога Уладзіміра Співакова!..

і Джульеты”, пастаўленым К.МакМіланам, міжволі ўзнікала параўнанні з аднайменным балетам В.Елізар’ева — на нашу карысць. Пакуль жа беларуская школа была прадстаўлена хіба праз удзел у канцэрце Любові Андрэевай, якая апошнім часам працуе ў Санкт-Пецярбургскім тэатры балета Барыса Эйфмана. І як удасканалілася ейнае танцавальнае майстэрства!

Сярод удалых канцэртаў было закрыццё, пабудаванае на фрагментах з опер і оперэт. Хаця адзін з заяўленых салістаў захварэў (і дастаў sms, што наступным разам прыедзе выступіць без ганарару), яго замяніў наш Станіслаў Трыфанаў — з іншай праграмай. Але ж якімі дасканалымі па ансамблі сталіся яго дуэты з Ганнай Аглатавай! Мо і яе мы ўбачым у адным з нашых оперных спектакляў?..

Ды ўсё ж самым нечаканым адкрыццём фестывалю стаўся армянскі дырыжор Ваг Папян, які стаў за пульт ужо згаданага нашага аркестра. Калектыў было не пазнаць! Справа не толькі ў далікатнай падтрымцы спевакоў, але і ў той свежасці, чароўнасці, тонкасці і грацыёзнасці, якая раптам ператварыла папулярныя оперэтычныя нумары ў высокую адуюленую, а не прыземлена побытавую музыку. Вось каго б таксама запрасіць на майстар-клас! І ў абавязковым парадку накіраваць на гэткае “павышэнне кваліфікацыі” артыстаў нашага Музычнага тэатра.

Сярод таго, чаму яшчэ можна было б павучыцца на канцэртах фестывалю, — складанне праграм. Нашы калектывы, салісты, рэжысёры часам не ведаюць у гэтым меры, імкнучы паказаць “усё і адразу”, з-за чаго публіка папросту стамляецца. Тут жа імкнуліся пакінуць яе ў тым стане, калі яна яшчэ не страціла апетыт. Да ўсяго, уразіла стыльнасць — не асобных нумароў, а зноў-такі, кожнай заяўленай у буклеце праграмы. Замест праярэй кантрастнасці — дакладна вытрыманы на працягу вечара адзін стылявы “колер”, але з мноствам адценняў. Агульным адчуваннем становіцца паступовае паглыбленне, разгляд адной з’явы з розных ракурсаў. Тэматычна-стылявая еднасць выхоўвае ўдумлівага слухача — і гэта, трэба спадзявацца, яшчэ адзін з фестывальных набыткаў...

K

Класіка і класы

Фестываль Співакова:

што ў дужках, што — за імі

ны (а ў гэтай зале без іх немагчыма) “выхоплівалі” з агульнага аркестравага гучання асобныя інструменты, кожны з тэмбраў гучаў сам па сабе, не ствараючы каларыстычных “аблачынак”, з якіх раз-пораз прабіваўся б прамяні. І так захацелася паслухаць спевака ў оперным асяродку! Можна, калісьці ён і сапраўды паўдзельнічае ў адным са спектакляў нашага рэпертуару? Цяперашняе ж выступленне ў непрыстасаванай, затое куды больш умяшчальнай зале было вымушанай мерай. І апраўдвалася, акрамя ўсяго, лепшымі ўмовамі для тэледымак.

У тэлеверсіі, дарэчы, удалося пазбегнуць усіх пералічаных хібаў. Засталіся “за дужкамі” прамовы і ўганараванні ад грамадскіх аб’яднанняў, замест не ў меру палкіх аб’яў нумароў — строгі радок з прозвішчам аўтара і назвай твора. А галоўнае — з эфіра лілося гарманічнае, збалансаванае гучанне! Цікавай была і апе-

Пры ўсёй фенаменальнасці пасажаў Аркадзя Валадоса, цалкам “неспалучальнай” аказалася яго сумесная ігра з Нацыянальным акадэмічным сімфанічным аркестрам нашай краіны, за пультам якога быў дырыжор Аркадзь Берын. Першы фартэпіяны канцэрт П.Чайкоўскага замест велічнага, адмысловага, інтэлектуальна вытанчанага, рамантична палётнага ці якога іншага збудавання (варыянтаў інтэрпрэтацыі — безліч) папросту рассыпаўся на асобныя кавалачкі, не кажучы ўжо пра элементарныя несупадзенні аркестра з салістам. Публіка змагла напоўніць ацаніць талент піяніста толькі тады, калі ён пачаў свае бясконцыя “бісы” — ажно пяць!

Рознымі па ўзроўні аказаліся і “Зоркі сусветнага балета”. Ранейшы такі гала-канцэрт, пазафестывальны, быў усё ж больш цікавым паводле харэаграфіі. У фрагменце з “Рамэа

хая трава”, “Сакавік у вёсцы”, “На Нямізе”... Апошні твор вымушае падумаць нечакана пра тое, што і гарадскія пабудовы Васіль Пяшкун часам піша... пейзажна. Гэта ж парывіста, перадаючы першаснае агульнае ўражанне. Але ўглядаюся ў іх — і не магу знайсці месца першапачатковага позірку мастака. Здаўна ведаю: знойдзеш яго — і гэта нібыта ключ да адкрыцця ўсіх астатніх таямніц таго або іншага твора. Толькі пасля многіх спроб здагадаўся: піша Васіль Пяшкун свае карціны, у асноўным, з вышыні птушынага палёту. Скажаў яму аб гэтым, і ён з лагоднай усмешкай пагадзіўся.

Вядома ж, захацелася нешта ўдакладніць яшчэ. “Што для вас рэалізм?” — пытаюся. — “Канкрэтнасць у перадачы стану прыроды з дапамогай рэалістычнага бачання... Але ўсё гэта павінна быць маім асабістым уражаннем...”

А вось адказ на пытанне аб каларыце: “Не прытрымліваюся аднаго — для кожнага твора шукаю асабісты... Іншым разам змяняю кардынальна”.

Прыгадваючы дзённікавасць назвы экспазіцыі, ізноў цікаўлюся: “Лічыце сябе мастаком, які назірае?” — “Не заўсёды. Іншым разам засяроджваешся ў самім сабе так, што нібыта і назіраць часу не застаецца... Асабліва калі з эцюдыкам выязджаеш на новыя мясціны”.

“Ці бывае жаданне адмовіцца ад таго, што ўжо знойдзена, на працавана?” — “Стараюся пісаць

разнастайна класічныя і дэкаратыўныя пейзажы. Часам карыстаюся і калажом... А ўвогуле, рэалізм дае мноства самых розных магчымасцей”.

“У вас шмат выставак па ўсёй Беларусі і за яе межамі. Прынята лічыць, што запатрабаванасць мяжуе з так званай камерцыйнасцю...” — “Я так не думаю. Да кожнай выстаўкі падыходжу па-свойму, маючы на ўвазе асаблівасці залаў. Мне падабаецца назіраць за рэакцыяй наведвальнікаў. А што да камерцыйнасці... Заўжды захоўваю “неразменны фонд” — гэта тыя работы, якія ні продажу, ні дарэнню не падлягаюць, бо вельмі дарагія мне яшчэ і тым, што напісаны на адным дыханні, на адных эмоцыях, — невытлумачальна для самога...”

А геаграфія персанальных выставак Васіля Пешкуна папраўдзе ўражае: мінскія галерэі “Мастацтва”, “Універсітэт культуры”, Бабруйскі мастацкі музей Георгія Паплаўскага, Гомельскі палац Румянцавых-Паскевічаў, Гродзенская галерэя Тызенгаўза, а таксама выставачныя залы Віцебска, Будапешта, Масквы... Ягоныя творы атрымалі пастаянную “прапіску” ў Нацыянальным музеі Беларусі, у Музеі сучаснага рускага мастацтва, у Джэрсі-Сіці (ЗША), у прыватных калекцыях замежных краін... Дасягнута шмат, але галоўнае — яшчэ наперадзе, бо экспазіцыйны дзённік мастака таленавіта ўзбагачаецца...

Ізяслаў КАТЛЯРЮЎ
СветлагорскЭкспазіцыйны дзённік
мастака ў дзвюх залахПарывіста.
Пейзажна

В. Пяшкун. “Курачкі”.

Другі Адкрыты форум пластычных тэатраў Беларусі “ПлаСтформа Мінск-2014” прыцягнуў не менш увагі, чым леташні Першы. І — прадэманстраваў не толькі сваю жыццяздольнасць, але і рэальна выкарыстання магчымасці далейшага развіцця. Больш за тое: ён акрэсліў найбольш перспектывны кірунку далейшага руху.

Надзея БУНЦЭВІЧ

Калі форуму было ўжо два, дык параўнанню не пазбегнуць. Яны ўзніклі яшчэ напярэдадні “ПлаСтформы-2014”. Але што цікава: тыя параўнанні, што нарадзіліся па завяршэнні ўсіх паказаў ды сустрэч, аказаліся куды багацейшымі за ўсе ранейшыя ўяўленні анонсавага характару. Папярэдне адзначаліся змены хіба ў арганізацыйных пытаннях, пашырэнне саміх маштабаў свята: падтрымка Міністэрства культуры краіны, дзве сцэнічныя пляцоўкі замест адной (не толькі Палац культуры і спорту чыгуначнікаў, як летась, але і Маладзёжны тэатр эстрады). Гэта і больш шырокія міжнародныя перспектывы: удзел замежнага тэатра — “Teatr formy” з Вроцлава, няхай і з монаспектаклем (раней, нагадаем, прыязджалі асобныя прадстаўнікі з Польшчы і Швецыі), а таксама выязная сесія “ПлаСтформы” ў Любліні, што адбылася ў лістападзе. Па завяршэнні форуму можна з упэўненасцю канстатаваць: галоўнае адрозненне сёлета праграмы — мастацкія адкрыцці. Уласна кажучы, так і павінна быць, але часцей здараецца інакш: абяцанняў — на мільён, вынік — на капейку. Менавіта ў мастацка-эстэтычным сэнсе. А вось у грашовым...

Самым, бадай, прыкрым здарэннем “ПлаСтформы-2014” стала адмена аднаго з запланаваных фестывальных дзён. Некаторыя са спектакляў, што былі прызначаны, перанесліся на іншыя дні — як бонус. Наступствам жа такіх спонтаных рашэнняў становіцца зварот білетаў, не атрыманая грошы, нарэшце, маральныя страты публікі і артыстаў, мастацкія — самога фестывалу.

Калі год таму ледзь не галоўным здабыткам форуму стаўся яго сацыяльны аспект — скіраванасць на моладзь, дык сёлета ўражанні — найперш, паўтаруся, мастацкія. І звязаныя не толькі з прызнаным лідарам — пластычным тэатрам “ІнЖэст” на чале з нястомным Вячаславам Іназемцавым. Ужо адно тое, што “ПлаСтформа-2014” адкрыла для сталічнага глядача новы цікавы калектыў з Магілёва, каштуе многага.

Лабараторыя з “Оскарарам”

Дзіўнаватае найменне творчай суполкі — “Laboratory Figures Oskar Schlemmer”. Парадаксальна назва спектакля — “Мёртвыя ды жывыя фігуркі”. Яшчэ да прагляду яна выклікае асацыяцыі з лялечным тэатрам, марыянеткамі, уманнем думаць, развівацца, крочыць наперад, што раўназначна самому жыццю. І, вядома, настройвае на філасофскі падтэкст, праблемы жыцця ды смерці. Ну а ведаючы арганізатараў лабараторыі — Таццяну і Юрыя Дзіваковых, адразу рыхтуешся да чагосьці крэатыўнага, таленавітага, нечаканага, але энергетычна ёмістага і, пры ўсёй сваёй іроніі, пазітыўнага. Ды ўсё роўна ўбачанае пераўзыходзіць спадзяванні. Агаламшвае. Выклікае жаданне паглядзець яшчэ. Прычым таму, што спектакль, пры ўсёй яго амаль поўнай бязмоўнасці, папросту не можа быць паўтораны не толькі “слова ў слова”, але і “блізка да тэксту”, кожны раз ён будзе зусім іншым.

Спектакль выклікаў розную рэакцыю. Некаторыя з удзельнікаў форуму пакінулі залу ўжо пасля не-



Сцена са спектакля “Мёртвыя ды жывыя фігуркі” суполкі “Laboratory Figures Oskar Schlemmer”. / Фота Сяргея ЖДАНОВІЧА

“ПлаСтформа” змянілася: шкада, сумесных намаганняў не назіралася...

І маленькія шэдэўры былі!



Вячаслаў Іназемцаў у адным з фіналаў фестывальнага дня. / Фота Сяргея ЖДАНОВІЧА

калькіх хвілін. Тыя, што засталіся, выказвалі пасля сваё абурэнне. Публіка ж (пераважна маладзёжная, на што паўплывала і зала Маладзёжнага тэатра эстрады) — была ў захапленні. Удзельнікі праекта былі нават здзіўлены такім прыязным стаўленнем, бо разлічвалі на “вайну сусветаў” (дакладней, светапоглядаў). Пра зацікаўленасць глядачоў сведчыла тое, што адкрытае грамадскае абмеркаванне аказалася больш працяглым, чым сам спектакль, разлічаны прыблізна на гадзіну, і скончылася плаўным перацяканнем часткі публікі на сцэну, для далейшых распытванняў-размоў. Што ж да “непрыемных” праблем, адкрываюць любы эксперымент, дык тут удзельнікі праекта імкнуліся іх справакаваць, а то і задаць — сабе.

Па знешніх параметрах гэтая пастаноўка быццам бы не ўпісваецца ў форум. Тут не танцуюць, ды ўласна пластычны фрагмент, калі Юрый неак па-асобаму “перасоўваецца” ўздоўж сцэны, займае, відаць, менш за хвіліну. Спектакль адпавядае форуму па духу: ён цалкам “лабараторны”, эксперыментальны, разлічаны на глядацкі інтэрактыў, акцёрскую імправізацыю, незапланаваныя “выбрыкі” саміх лялек ды іншага сцэнічнага антуражу — ад дзіцячай горкі, адкуль будучы сыпацца камяні, да кавалка мяса, што абарвецца з вярчачкі, і паветраных шарыкаў, якія пачнуць лопалца на вачах.

Быццам бы бессюжэтная дзея насамрэч добра ўкладаецца ў асацыятыўныя павязі. Але самымі галоўнымі з іх, пэўна, застаюцца гістарычныя — на ўсіх узроўнях. Прафесійны падыход выяўляецца не толькі ў тым, што муж і жонка Дзіваковы — дыпламаваны тэатральны дзеячы (ён — акцёр, яна — мастачка). Прафесійнасць — яшчэ і ў стаўленні да ўсіх складнікаў спектакля. Музыку, да прыкладу, яны замовілі прафесійнаму кампазітару Аляксандру Даньшовай, якая жыве ў Германіі і з якой яны пазнаёміліся яшчэ ў часейнага навучання ў Акадэміі музыкі.

На “ПлаСт” ці на “Форму”?

Магілёўскі праект, да ўсяго, зацэнтаваў дзве сацыяльна значныя тэмы. Адна з іх — эксперыментальнасць у тэатральным руху Беларусі. Звярніце ўвагу: леташняя “ПлаСтформа” называлася форум-

мам пластычных і танц-тэатраў — у назве цяперашняй знікла частка “танц”, што адпавядала ісціне. А ў больш позняй рэкламнай прадукцыі ўзнікла новае жанравае азначэнне, якое можна толькі вітаць: форум пластычных і эксперыментальных тэатраў. На далейшае развіццё гэтага кірунку настройвае і назва форуму. “ПлаСт” — як напластаванне (і, у тым ліку, сінтэз) і адначасова як пластыка. “Форма” — як структура “збудавання” і, шырэй, як адметныя выразныя сродкі, прадыхаваныя творчым пошукам. Без эксперыментальнасці, “лабараторнасці” тэатр загіне. Развіццё ж гэтай галіны дапаможа сфарміраваць не толькі новую эстэтыку, але і новую публіку — гатовую разважаць ды эксперыментавать разам з удзельнікамі спектакляў.

Другая актуальная тэма — рэгіянальная. Звычайна ўсе праўдзіныя праўдзіныя імкунца застацца ў Мінску, а потым — з’ехаць у Маскву: дзеля больш поўнай рэалізацыі сваіх творчых магчымасцей. Мінчане Дзіваковы, наадварот, пераехалі ў Магілёў, каб не застацца ў ценю мэтраў, а распачаць, акрамя працы ў тэатры, яшчэ і ўласныя праекты. Можна справа яшчэ і ў самастойнасці творчых памкненняў? У сталіцы і сапраўды больш магчымасцей, але — як далучыцца да ўжо існых з’яў? Мабыць, да гэтага схіляецца большасць творцаў. Але нельга не заўважыць, якія зрухі пачаліся апошнім часам у абласных цэнтрах, іншых гарадах і нават мястэчках, дзе ўсё больш актыўна пачынае віраваць культурнае жыццё. А разам з ім — прага новых форм, жаданне распачаць штосьці сваё.

Гэта дэманструе і “ПлаСтформа”, прычым не толькі на прыкладзе Магілёва. Такія гарады, як Гродна, Гомель, Віцебск, даўно могуць хваліцца пластычна-тэатральнымі калектывамі, вядомымі і ў замежжы.

Крэатыў як традыцыя

Добра, што форум, “прасякаючы” новыя “вокны”, робіць гэты працэс адной са сваіх традыцый. А іх за два гады назбіралася багата. Найдасканальнімі (і адначасова рэвалюцыйнымі) спектаклямі “ПлаСтформы” можна прызнаць “Рамонт” тэатра “ІнЖэст”, паказаны і на “ТэАрце”, таксама пастаўлены тым жа Вячаславам Іназемцавым фінал кожнага дня. Тут былі і нітачка, працягнутая да Вячаслава Палуніна і яго “Снежнага шоу”, і шмат зусім не зласлівай, гулліва-ўсмешлівай іроніі “па-беларуску”, і з’яўленне анёла з нябёсаў, і спартыўная тэма... На некаторых праглядах я даседжвала да канца толькі дзеля таго, каб яшчэ раз убачыць бліскучы “маленькі шэдэўр”.

Цудоўнай традыцыяй сталі абмеркаванні, майстар-класы, лекцыі ў рамках форуму. Удзел у асветніцкай праграме маладога, але ўжо прызнанага крытыка і даследчыка харэаграфіі Святланы Уланойскай надаў “ПлаСтформе” неабходны для яе навукова-аналітычны аспект.

Сумяшчэнне пластыкі цела з рухам думак — што можа быць больш перспектывным? Ёсць думка — будзе і яе адпаведнае пластычнае рашэнне. Вядома, яно не з’явіцца імгненна, але, нават у параўнанні з леташняй “ПлаСтформай”, можна заўважыць рост калектываў, што непасрэдна паўплывала на ўзровень самога форуму. Нават далёка не самыя моцныя работы вылучаліся хаця б адной нешараговай ідэяй. А калі ёсць за што, як кажучы, зачапіцца, дык будзе і вынік. Шкада толькі, што прафесійныя калектывы — тыя ж “D.O.Z.S.K.I” — форумам пакуль не зацікавіліся. Бо любое добрае пачынанне патрабуе сумесных намаганняў.

(Заканчэнне. Пачатак на старонцы 1.)

Спачатку адзел Валерыя Зайцава быў заняты складаннем дакументаў на ўтварэнне гісторыка-археалагічнага запаведніка. Справа замяніла змены заканадаўчай базы і адсутнасць палажэння для арганізацыі менавіта запаведніка такога тыпу. Дакументальная база для запаведніка, скажам, ландшафтнага, існуе. Але абмежаваная толькі краевідам (няхай сабе і непаўторным) пры наяўнасці процы іншых цікавостак было б не па-гаспадарску...

Потым з'явіўся інвестар, які прапанаваў зрабіць гістарычны Друцк месцам правядзення Фестывалю сярэднявечнай культуры з запрашэннем не толькі беларускіх, але і замежных удзельнікаў. Хоць нейкая ды альтэрнатыва з гарантаным фінансаваннем. Але для гэтага, як працягвае Валерыя Зайцаў, трэба ўсё роўна вывесці зямлю з абароту, перавесці яе на іншага ўласніка-арандатара. Інвестар гатовы ім стаць, але грошы на выплату падаткаў за карыстанне зямлёй абяцае атрымаць з фестывальных даходаў толькі на трэці год гаспадарання. А пакуль інвестар просіць падатковых ільгот...

Валерыя Зайцаў перакананы, што ўсё ў іх атрымаецца. Толькі вось Міністэрства культуры ўрэшце павінна ўспрыняць праблему талачынскага дзядзінца як сваю ўласную. Натуральна, праблема не толькі раённая і абласная, яна — рэспубліканская. І вырашаць яе, перакананы Зайцаў, варта ўсім светам, з удзелам зацікаўленых структур усіх узроўняў.

А пакуль на гарадзішчы — зацішна. Яшчэ раз аглядзеўшы друцкія краявіды, рушым на **Оршу**...

(Не)лірычнае адступленне Яўгена РАГІНА

Колькі жыву, столькі і вучуся. Вечны "гімназіст", які ніяк не можа засвоіць, што ў культуры, на жаль, пакуль не эканамічныя законы ўсебаковай выгоды працуюць, а нейкія, падаецца, над-ці падведмасныя інструкцыі, якія з-за супярэчлівасці і ўзаемавыключэння звязваюць рукі прадпрымальнікам. Талачынская сітуацыя для мяне ўнікальная. Раней падавалася: няма інвестара — справа хана. А тут і інвестар ёсць, і ледзь не дзесяцігоддзе справа з мёртвай кропкі не зрушыцца. Падаецца, не тую эканоміку мы ва ўніверсітэтах вывучалі... Як і чым дапамагчы таму інвестару? Не дай Бог, надакучыць яму чакаць...

На людным месцы

Прэмія юным талентам

У ліку лаўрэатаў прэміі Віцебскага аблвыканкама па падтрымцы таленавітай творчай моладзі па выніках мінулага года ёсць і навучэнцы Аршанскай дзіцячай школы мастацтваў № 3 Лізавета Казлова і Ксенія Жарабкова.

БАРАНЬ

Лізавета займаецца маляваннем другі год, але пастаянна ўдзельнічае ў міжнародных і рэспубліканскіх конкурсах. Атрымала дыплом Першай ступені і залаты медаль Міжнароднага конкурсу малюнка ў Таліне. Настаўнік дзяўчыны Вікторыя Грыцук пераканана, што тая валодае рэдкім дарам глыбокага разумення мастацкай сутнасці рэчаў. "Фарбамі, алоўкам, крэйдай або тушшу яна дакладна перадае лаканічнасць свету, — кажа Вікторыя Мікала-



Акцыя "К":
журналісцкі аўтапрабег
па СДК і не толькі

Дзіўныя законы "культурнай" эканомікі і адмысловая "тэхналогія" адпачынку

Як і чым дапамагчы... інвестару?



У аграцэнтры мы жылі па строгіх законах гаспадарання. Так, зван абязначу пад'ём.



Прэмія юным талентам

ёўна. — З дапамогай незвычайнай гульні колеру Ліза стварае рэалістычныя фактурныя работы, напоўненыя свежасцю і неверагоднай маляўнічасцю".

Навучэнка эстраднага аддзялення Ксенія Жарабкова — выхаванка загадкавага аддзялення Кацярыны Ларчанка. Ксенія — лаўрэат Міжнароднага конкурсу "Музычны вернісаж" у Магнітагорску, уладальнік дыпламаў Міжнароднага фестывалю-конкурсу дзіцячай і маладзёжнай творчасці "Вясёлка над Віцебскам", Міжнароднага конкурсу дзіцячай і юнацкай творчасці "Ружа вятроў у Беларусі" (Орша)... І ўсе перамогі дасягнуты за адзін год!

Уручэнне прэміі аблвыканкама адбылося ў Палацы культуры горада Барань.

Наталля ЛАТЫШАВА,
настаўнік Аршанскай дзіцячай
школы мастацтваў № 3

Выстаўка "Дарога, выбраная лёсам" працуе ў Нацыянальным гістарычным музеі да 16 сакавіка. Экспануюцца вырабы, створаныя спецыялістамі навукова-вытворчага рэспубліканскага ўнітарнага прадпрыемства "Скарбніца".

МІНСК

Тут можна ўбачыць копіі традыцыйных тэкстыльных і саламяных вырабаў, сувенірна-падарункавую прадукцыю "Скарбніцы". З дня свайго заснавання ў 1976-м прадпрыемства штогадова ладзіць этнаграфічныя экспедыцыі. Вынікі даследаванняў выкарыстоўваюцца ў вытворчай дзейнасці. Такім чынам, "Скарбніца" садзейнічае перайманню і трансляцыі рамёстваў.

Адкрыццё выстаўкі адбылося 6 сакавіка, напярэдадні Дня жанчын. Гэтым стваральнікі экспазіцыі імкнуліся падкрэсліць сувязь жыццёвага шляху жанчыны ў традыцыйнай культуры з рамёствамі.

Як дарога...



Прадметы побыту, асабліва тэкстыльныя, арнаментаваныя, мелі для продкаў не толькі ўтылітарны, але і сакральны сэнс. Жанчына, якая валодала мастацтвам стварэння арнаменту — ткацтвам і вышываннем, — у традыцыйным светаўспрыманні, фактычна выконвала функцыі жраца.

На адкрыцці выстаўкі агенцтва мадэлей "Студыя Тамара" зладзіла

знаходзіўся радзільны дом, дзе і пабачыў свет будучы нацыянальны геній. Першыя, зачыненыя, дзверы і вялі ў гэтую медыцынскую ўстанову. А пакінулі іх музейшчыкі вось з якой нагоды. У юнацкія гады Караткевіч разам з дзяўчынай, да якой быў неабякавы, хаваўся ад дажджу менавіта на ганку таго, старога ўвахода. Успаміны той дзяўчыны сталі праз нейкі час адным з музейных экспанатаў. А ўспамінала яна пра тое, як Валодзя расправіў пад акампамент дажджу, што ў гэтым будынку ён нарадзіўся, а некалі радзільня абавязкова пераўтварыцца ў музей яго памяці. Усё так і атрымалася. У геніяльнага чалавека нават жарты — прарочыя. І гэты факт аршанскага музейшчыкі здолелі абыграць прыгожа, рамантычна, з вялікай цеплынёй да летуценнай асобы Караткевіча...

Нягледзячы на позні час, Вольга Пашковіч сустрэла нас прыязна і пагадзілася правесці паўнавартасную экскурсію.

У дзвюх прасторных залах на першым паверсе будынка размясцілася музейная экспазіцыя пад агульнай назвай "Партрэт пісьменніка і чалавека". Цэнтральную частку экспазіцыі першай залы займае творчая майстэрня класіка — фрагмент кабінета яго мінскай кватэры. Да слова, большасць музейных прадметаў — арыгіналы, у тым ліку лісты, нататкі, малюнкi, асабістыя рэчы пісьменніка. Сярод апошніх хочацца згадаць адмысловы самавар, што працуе на вуглях, і каляровы тэлевізар, які з'явіўся ў Караткевіча адным з першых у Мінску. З першым артэфактам Уладзімір Сямёнавіч не развітваўся ў шматлікіх вандроўках па родным краі, а за другі пісьменнік аддаў увесь ганарар за адну са сваіх кніг. Але што раскажаць пра экспанаты — іх варта ўбачыць кожнаму на ўласныя вочы! Невыпадкова многія аматары творчасці Караткевіча, можна сказаць, яго фанаты, прыязджаюць у Оршу адмыслова з мэтай наведаць гэтае сапраўды культурнае месца.

Трэба сказаць, што музей займаецца не толькі экскурсійнай дзейнасцю. Гэта, да ўсяго іншага, яшчэ і навукова-даследчы цэнтр, які займаецца вывучэннем творчасці Уладзіміра Караткевіча ды іншых пісьменнікаў, а таксама знакамітых людзей Аршаншчыны. У архіве музея набіраюцца відэатэка фільмаў пра Караткевіча і мастацкіх ды дакументальных стужак, знятых па яго сцэнарыях. Маюцца і аўдыязапісы ўспамінаў сяброў пісьменніка. Тут жа можна пачуць унікальныя запісы голасу самога класіка, музычныя творы беларускіх выканаўцаў на

дэфіле ў касцюмах, вырабленых супрацоўнікамі "Скарбніцы". Сярод прадстаўленых строяў былі як рэканструяваныя копіі прадметаў адзення з пэўных рэгіёнаў Беларусі, так і стылізаванае ўбранне. Дэфіле суправаджала выступленне гурта "Этна-суполка" Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта культуры і мастацтваў.

Алена ЛЯШКЕВІЧ
Фота Аляксандра ЯРМАЦА

яго вершы. А вось відэаўспамінаў, якія можна было б трансляваць на шыкоўным плазменным тэлевізары гасцям музея, як высветлілася, надта ж мала. Нават агучылі думку: маўляў, пакуль ёсць магчымасць, варта зрабіць запіс Рыгора Барадзіліна, які сябраваў з Уладзімірам Сямёнавічам. На жаль, ідэя прагучала запозна...

Пакуль на другім паверсе музея знаходзіцца мастацкая галерэя, прызначаная пад часовыя выставачныя праекты. У бліжэйшых планах — пераабсталяванне яе пад кіназалу-гасцёўню, дзе кожны ахвотны мог бы замовіць ды паглядзець абраны фільм. Разам з тым, гэта можа стаць цудоўнай пляцоўкай для сустрэч наведвальнікаў музея з літаратарамі, даследчыкамі спадчыны Караткевіча. Дарэчы, для апошніх у музеі з'явілася магчымасць працы з каштоўнымі дакументамі, непасрэдна звязанымі з жыццём і творчасцю славутага класіка.

Прадстаўлена ў музеі і сувенірная прадукцыя. Праўда, наўрад ці тыя некалькі буклетаў, прысвечаных Караткевічу і Оршы, ды пара магнітаў з выявай помніка (!) пісьменніку задаволяць сапраўднага фаната творчасці класіка. А мы хацелі прыдбаць магніцікі з выявай не помніка, а любімага пісьменніка...

(Не)лірычнае адступленне
Кастуся Антановіча

Якога інтэрактыву не стае Оршы? Маючы досвед воднага падарожжа па Віліі "Шляхам Тышкевіча", хацелася б выправіцца і ў падарожжа па маршруце Уладзіміра Караткевіча па Дняпры. Тым больш, насычаць такі маршрут практычна не патрэбна: захаваліся дакументальныя матэрыялы як самога Караткевіча, так і ягоных сяброў. Чаго-чаго, а фактуры для такога воднага падарожжа хапае. Чаму ж тады ў Оршы няма такой атракцыі? Тым больш, перакананы, акрамя мяне, ахвочых да такіх прыгод будзе нямаля — як сярод аматараў творчасці Караткевіча, так і сярод тых, хто жадае далучыцца да характараў беларускай прыроды ды мастацкага слова.

"Тэхналогія" здаровага адпачынку

Ужо познай ноччу скіраваліся ў аграсядзібу "Сябры і К", што месціцца за тры кіламетры ад Оршы. Чаму вырашылі начаваць менавіта тут? Ды проста яшчэ ў Мінску параўналі кошты нумароў

ПАСТАЎШЧЫНА — АСТРАВЕЧЧЫНА

Дырэктар установы Галіна Бразюль распавяла, што ў 1995 годзе пры Камайскім ДК быў створаны драматычны гурток для дарослых. У 2009-м прыйшла працаваць дырэктарам Галіна Уладзіміраўна, якая і стала кіраўніком ды рэжысёрам калектыву. Яна ўдыхнула новае жыццё ў работу гуртка, а калі паўстала пытанне пра назву, то сумнявацца не давялося. Да гонару дырэктара ДК і ўдзельнікаў калектыву, яны добра ведалі Сваюка не толькі як рэжысёра, паэта ды публіцыста, але і як драматурга. Ведалі і пра тое, што ён ставіў п'есы з сябрамі.

"Сваякі" адразу ж заявілі пра сябе. На Абласным конкурсе тэатральных калектываў "Тэатральныя далягляды вёскі" яны былі ўзнагароджаны дыпламамі, заняўшы І месца ў намінацыі "Драматычны спектакль" і "Лепшая жаночая роля". Мінулай восенню калектыву было прысвоена званне "народны".



у гасцініцы з прахыццём на аграсядзібе, і вырашылі пытанне на карысць прадпрымальнасці гаспадара апошняй Барыса Шаўцова, які першым адказаў на наша тэлефанаванне. Залішне казаць, што яго кантактны нумар мы без цяжкасцей знайшлі на адпаведным сайце.

Спадзяёмся, нашы фотаздымкі дадуць больш-менш поўнае ўяўленне пра знешні выгляд казначай дзяржавы, дзясяткі дамкоў якой не паўтараюцца паводле архітэктуры, унутранай планіроўкі ды з густам падабранага інтэр'ера. І ўся гэтая "матэрыяльная база" са шматлікімі масткамі, паветкамі, нечаканай скульптурай, шматлікімі прыбіральнямі ды дэкаратыўнымі платамі размешчана па берагах вялікага возера. Мы жылі ў "Прытулку рыбака" на адным яго баку. Барыс Шаўцоў з жонкай жыве на другім. Нягледзячы на даволі позні час, ён запрасіў нас да сябе ў гасці. Каб скараціць час, прапанаваў ісці напярэці па стальным яшчэ тады лёдзе. Сам выйшаў на сустрэчу. Сустрэліся ў цэнтры ля кампрэсарнага фантана, што жывіць разведзеную рыбу кіслародам. Пакуль дабіраліся да хаты, Барыс паказаў пачатак 10-гектарнага саду, распавёў, што абапал сцэжкі, па якой рушым, высаджана пладаносная грыбніца...

Хтосьці скажа: ну, гэта прыхаваная рэклама бізнесмену, у якога і так шмат грошай. У адказ паспрабуем запярэчыць: мы прапаноўваем нашым чытачам майстар-клас па арганізацыі самага што ні ёсць культурнага адпачынку. І справа тут не толькі ў тым, што гаспадар сядзібы запрашае час ад час музыкантаў для стварэння адпаведнага прыазёрнага мастацкага фону. І не ў тым, што ладзіць для ахвотных маладзёнаў самыя разнастайныя праграмы вяселлі. Асобная размова — пра мастацкія вырбы, зробленыя рукамі гаспадара і яго памочнікаў, і выстаўленыя як на панадворку, так і ў саміх сядзібах. Гэта і жывапіс, і адметная драўляная скульптура, і самабытнае дэкаратыўна-прыкладное мастацтва...

А вось экскурсіі ў гасцей аграсядзібы чамусьці незапатрабаваныя. Па словах спадара Барыса, за ўвесь час працы толькі тройчы турысты да яго звярнуліся з просьбай паказаць культурныя аб'екты Оршы ды наваколяў... У дадзеным выпадку варта скарыстацца прыёмам і так званым агрэсіўным маркетынгам. Думаецца, не зашкодзілі б у дамах, дзе спыняюцца

турысты, тыя ж буклеты з інфармацыяй пра аршанскія музеі ды іншыя славуцкія горада.

І ўсё ж, галоўнае, на наш погляд, тое, што ў самы завозны летні час, калі ўсё жытло занята адпачываючымі, ніхто нікому не перашкаджае лавіць рыбу, распальваць вогнішчы, проста любавалася абсягамі. Празмерны шум, як і злоўжыванне спіртным з наступным гарланнем і ненарматыўнай лаянкай на плённы, тут проста забаронены. Пры парушэнні гэтага правіла кліентам вяртаюцца грошы, а самі парушалнікі з ганьбай выдаляюцца за межы зоны адпачынку і набываюць статус "персоны нон-грата".

І гэта вельмі істотна з той прычыны, што старшыні нашых сельсаветаў ці не па ўсёй Беларусі атрымліваюць ад вясцоўцаў скаргі на тое, што ў суседніх аграсядзібах — занадта шумны адпачынак, які ніяк нельга назваць культурным. А ўражанне ад яго вымяраецца толькі колькасцю пустых гарэлачных пляшак...

Шаўцоў, які выйшаў па ўзросце на шосты дзясятак, быў афіцэрам, бачыў, як кажучы, Крым ды Рым, і пачынаў свой бізнес далёка ад Беларусі ў якасці будаўніка. Усё жыццё любіць прыроду, сцішаныя ды лірычныя зносіны з ёй (прадаў дом у Оршы, жыве з жонкай на аграсядзібе). Да такога стаўлення прывучае і сваіх кліентаў. Каб стварыць такую вясковую дзяржаву, карэннаму гараджаніну давялося праштудзіраваць тамы спецыялізаванай літаратуры. Прыдалася і "Палеская хроніка" Івана Мележа, дзе апісваюцца тэхналогіі прыручэння прыроды. Ці ж не вартыя пераймання такія апантанасць ды ініцыятыва?..

Агульнае (не)лірычнае адступленне

Мы не надыхаемся Беларусю. Падаецца, у яе няма меж-аў. Не, дакладней кажучы, мяжы няма ў таленавітасці нашых суразмоўцаў і новых сяброў ды знаёмых. Сустрэкаем такіх, куды б ні рушылі. Не проста сустракаем, а потым пішам пра іх ініцыятыўнасць ды крэатыў, а яшчэ імкнёмся і самі ўзбагаціцца. З Барысам Шаўцовым, да прыкладу, гутарылі пра творчасць, прадпрымальнасць і чалавечнасць ледзь не цягам усёй ночы. І зводзілася тая размова да аднаго: чалавек здольны на ўсё — было б жаданне. А каб яшчэ і не было перашкод...

Фота аўтараў

"Сваякі" з Камаяў

Наш зямляк з Астравеччыны Канстанцін Стаповіч (Казімір Сваяк) працаваў у Камаях непрацяглы час. Але гэта было яго першае месца пасля рукапалажэння ў ксяндзы. І пробашч Камайскага касцёла, і парафіяне паўплывалі на вікарыя. Нездарма ён называў у дзённіку гэтую парафію залатой. І па сёння памяць пра Сваяка жыве сярод нашчадкаў тых, каго ён лічыў залатымі. У касцёле праходзяць літаратурныя святы, устаноўлена памятная дошка, а прыкасцельная бібліятэка носіць імя Казіміра Сваяка. Пры Камайскім доме культуры створаны тэатральны калектыв, які называецца "Сваякі".



Удзельнікі тэатральнага калектыву "Сваякі" Камайскага ДК.

Для абслугоўвання аддаленых населеных пунктаў і фермаў створаны мабільны тэатр песні "Вясковы экстрым". Усе спектаклі аматарскага калектыву пастаўлены на беларускай мове. У рэпертуары — камедыя "Зязюлькі" па матывах п'есы С.Бень, камедыя паводле п'есы Г.Бразюль "Ну, мужыкі!" пра каханне і сямейныя каштоўнасці, "Добра тое, што добра канчаецца" паводле п'ес А.Макаёнка, трагікамедыя па п'есе Т.Спаткай "Баба чорта нават зморыць". У рэпертуары калектыву да гэтай пары не было п'есы Казіміра Сваяка, а тое з'яўлялася галоўнай мэтай кіраўніка калектыву. Зараз, маючы тэкст, артысты актыўна возмуцца за падрыхтоўку твора "Янка Канцавы" ("Праклёнае зялёнае"), якая стане брэндам калектыву.

Удзельнікамі "Сваякоў" з'яўляюцца людзі розных узростаў і розных прафесій. Эма Паўлава, напрыклад, — медсястра, Сяргей Мароз — будаўнік ААТ "Камайскі Агра", Юрый Плюта — ідэолаг гэтай гаспадаркі, у калектыве ёсць хатнія гаспадыні, навучэнцы... Асноўны касцяк — дзсяць чалавек.

Не магу не сказаць колькі слоў пра дырэктара Камайскага ДК. Адразу адчуваецца: Галіна Уладзіміраўна — прафесіянал высокага класа, бясспрэчны лідар, чалавек на сваім месцы. Па адукацыі яна "рэжысёр сучаснага досугу, абрадаў і святаў". Сама напісала для свайго калектыву п'есу "Ну, мужыкі!", якая была надрукавана ў свой час у газеце "Культура". Не раз у "К" друкаваліся і складзеныя ёю сцэнарыі мерапрыемстваў. Нарадзілася яна ў расійскім горадзе Бярозка. У Беларусь прыехала пасля заканчэння школы, выйшла замуж — і засталася назаўсёды. Мову беларускую ведае выдатна.

Пажадаем жа таленавітым, неабяякавым людзям удзячных гледачоў, поспехаў ды скарэння новых вяршынь. Будзем спадзявацца, што ўбачым трупы і на Астравеччыне. А днямі стала вядома, што аматары са "Сваякоў" па выніках работы працоўных калектываў раёна за 2013 год узнагароджаны ў намінацыі "Дасягненні года".

Іаланта ВАЛУЕВІЧ,
бібліятэкар Спондаўскай бібліятэкі
Астравецкі раён

Па маршруце спадчыны

У раёнах вобласці былі складзены турмаршруты. Напрыклад, у Рагачоўскім на тэрыторыі Збароўскага сельскага савета можна наведаць археалагічныя і ваенныя помнікі, пазнаёміцца з майстрамі. Клубныя работнікі Турскага СДК Гадзілавіцкага сельскага савета звяртаюць увагу на асаблівасці прыроды свайго краю: лячэбныя сапрапелевыя гразі, а таксама прапануюць гістарычны экскурс па сваёй малой Радзіме. Найбольш цікавым падаўся маршрут, падрыхтаваны клубнікамі Курганскага сельскага дома народнай творчасці разам з бібліятэкай: ён прысвечаны жыццю і дзейнасці земляка і пісьменніка, публіцыста і палітычнага дзеяча XIX стагоддзя Уладзіміра Кінг-Дзедлава. Да таго ж, маршрут уключае багаты прыродны ландшафт.

А калі менавіта этнатурызм — рэсурс культурнай ідэнтыфікацыі Гомельшчыны?

2014-ты ў Рэспубліцы Беларусь абвешчаны Годом гасціннасці. Безумоўна, вялікая роля тут надаецца арганізатарам культуры і клубным установам розных тыпаў. Разам з імі каардынуюць працэс зараджэння турызму раённыя арганізацыйна-метадычныя цэнтры і наш Гомельскі абласны цэнтр народнай творчасці, гісторыя якога набліжаецца сёлета да 75-годдзя. Размова ідзе аб перспектывым уключэнні Гомельшчыны ў больш глыбінны турыстычны працэс. Для гэтага ў вобласці паступова ствараюцца перадамовы, якія павінны развівацца і надалей. ГАЦНТ разам з РАМЦ і сельскімі культурнымі работнікамі праводзіць экспедыцыі па вывучэнні ды зборы абрадавых і фальклорных традыцый. Пасля распрацоўвання больш верагодных версій іх бытавання — як у актыўнай, так і ў пасіўнай формах. Інакш кажучы, мы вызначалі для кожнага раёна свае прыярытэты, культурныя, духоўныя каштоўнасці ў развіцці турызму.

набрацца новых адчуванняў, уражанняў. Для носьбітаў жывога абрадавага элемента ўсё гэта — не забавка, а святая вера. Для гэтага яны і робяць пэўныя і рытуальныя дзеянні, суправаджаюць іх песнямі, замовамі і г.д. Таму жывы абрад для носьбітаў з'яўляецца сакральным. Гэтыя фактары заўсёды трэба ўлічваць пры складанні маршрутаў. Сёння існуе патрэба ў прадуманым фарміраванні этнапраектаў, таму ў адражжэнні этнатурызму павінны быць зацікаўлены самі жыхары населенага пункта.

Калі агратурызм існуе для забавкі (паляванне, рыбалка, лазня), то этнатурызм — спазнанне старажытных абрадавых і фальклорных, рамесніцкіх традыцый і традыцый дэкарэтыўна-прыкладнога мастацтва, удзел запрошаных гасцей з замежжа, "іміджавая палітыка рэгіёна".

Стратэгія начальніка аддзела

Верхнядзвінскі раён мяжуе з Латвіяй і Расіяй. Такое суседства натуральным чынам паўплывала на змест творчых праектаў, якімі славіцца мясцовыя аддзелы ідэалагічнай работы, культуры і па справах моладзі. З рахункаў не варта скідаваць і тое, што прымежны рэгіён не толькі адказвае за экспарт нашай традыцыйнай культуры, але і ў ліку першых робіць усё магчымае для стварэння ў замежжы станоўчага іміджа нашай краіны.

Абавязкі гаспгрупы пашырацца?



Надзея МАСКВИЧОВА,
Верхнядзвінскі райвыканкам:

— Бягучы год у нас — надзвычай насычаны. 6 ліпеня ладзім мерапрыемства (яму ўжо 55 гадоў) міжнароднага значэння на стыку трох дзяржаў: Беларусі, Латвіі і Расіі. 12-га — святкуем вызваленне Верхнядзвіншчыны ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў, 17 ліпеня — 90-годдзе ўтварэння раёна. І ўсё гэта — на фоне агульнадзяржаўных падзей: 70-годдзе вызвалення Беларусі ад фашысцкай навалы і Вялікай Перамогі. Зразумела, што ўжо сёння старанна рыхтуем лепшыя нашы творчыя сілы. Але і ад будзённых спраў нас ніхто не вызваляе.

З 1 сакавіка ў нас дзейнічае аптымізаваная сістэма са статусам юрыдычнай асобы: дзяржаўная ўстанова культуры "Верхнядзвінскі раённы цэнтр культуры і народнай творчасці". Пад дах яе ўвайшлі метадычны цэнтр, раённы Дом культуры, раённы Дом рамёстваў і 20 устаноў клубнага тыпу. Справа для нас — новая, вырашаем цяпер шэраг фінансавых, кадравых пытанняў... Пры адзеле засталіся бухгалтэрыя і гаспадарчая група. Думаем, як рушыць далей. Да прыкладу, складнікам якой структуры павінна заставацца гаспгрупа? Паводле аднаго з варыянтаў нашай аптымізацыі, яна на дагаворных умовах зоймецца абслугоўваннем не толькі клубу, але і бібліятэкі. (Яны ў нас, як вядома, даўно аб'яднаны ў ЦБС, але нядаўна сістэма стала яшчэ і юрасобай.) Але, у любым выпадку, будзем аптымізавацца і надалей.

У нас былі праблемы з памяшканнем для Дома рамёстваў. Перанеслі яго ў РДК. Але гэта — часовае мера. У райцэнтры з насельніцтвам у сем тысяч чалавек тры школы — зашмат. Мяркуюцца, што ў адным са школьных будынкаў у перспектыве знойдзецца месца для Дзіцячай школы мастацтваў і раённага Дома рамёстваў.

З 1 сакавіка ў нас дзейнічае аптымізаваная сістэма са статусам юрыдычнай асобы: дзяржаўная ўстанова культуры "Верхнядзвінскі раённы цэнтр культуры і народнай творчасці". Пад дах яе ўвайшлі метадычны цэнтр, раённы Дом культуры, раённы Дом рамёстваў і 20 устаноў клубнага тыпу. А, да прыкладу, складнікам якой структуры павінна заставацца гаспгрупа?

Няма пакуль у Верхнядзвінску гісторыка-краязнаўчага музея. Дарэчы, у аграгарадку "Валынцы" ёсць Краязнаўчы музей імя Івана Чэрскага — геолога, географа, палеантолага, даследчыка Сібіры і Байкала. А вось у райцэнтры музея няма. Вельмі хацелася б адкрыць яго ў юбілейны год. Будынак мы даўно знайшлі. Ён хоць і не мае статусу гісторыка-архітэктурнага помніка, але з'яўляецца сапраўдным упрыгожаннем Верхнядзвінска. Рамонт гмаху перапыняецца іншым разам з-за недастатковага фінансавання. Але рабочая група па стварэнні ўстановы зрабіла шмат для таго, каб музей істотна адрозніваўся ад іншых. Маюцца экспанаты, ёсць канцэпцыя. Апошнюю нам дапамог распрацаваць мастак Валерый Шчасны. Ідэя такая: гісторыя кожнага населенага пункта падаецца з улікам знаходжання яго на берагах той або іншай рэчкі. І гісторыя гэтая трансфармуецца ад старажытнасці да нашых дзён. А своеасаблівым гідом з'яўляюцца рэкі ды ручаі Верхнядзвіншчыны...

"Культуру" чытаю вельмі ўважліва, па-добраму зайдрушчу тым раёнам, дзе актыўна развіваецца практычная дзейнасць. Імкнёмся не адставаць у гэтым кірунку і мы. У рамках еўрасаюзаўскай праграмы "Еўрарэгіён: азёры край" актыўнічае супрацоўнік нашага аддзела. Думаю, што нашых замежных калегаў зацікавіць праект "Дзвіна — Двина — Даўгава". Хочацца гэтае міжнароднае свята разгарнуць больш маштабна. Калі папрацуем з аддачай, атрымаем, магчыма, і адпаведны грант для будучага развіцця свайго праекта...

Ёсць што паказаць. Іншая справа — як...



Ці памажучы удзельнікі абраду "Юр'я" на Жыткавіччыне наплыву турыстаў у сакральны для іх час?

Хто такая камень-баба?

У населеных пунктах Гомельшчыны ёсць свае вясковыя святыні — язычніцкія і хрысціянскія. Да першых прылічваюць "камень-бабу", або, як яго яшчэ называюць у народзе, "Еву" ці "Марыю". Знаходзяцца гэтыя каменныя ідалы ў Данілевічах і ў лесе ля вёскі Баравое Лельчыцкага раёна. Каля культурных аб'ектаў праходзяць абрачныя абрады. Людзі беражліва ахоўваюць іх, а разам з імі — і легенды, паданні, звязаныя з гэтымі мясцінамі. Не менш цікавыя і аб'екты хрысціянскай культуры, да прыкладу, — абеліск мітрапаліту Макарыю Кіеўскаму ля вёскі Скрыгалаў Мазырскага раёна.

Клубныя, бібліятэчныя і музейныя работнікі аддзела ідэалагічнай работы, культуры і па справах моладзі Брагінскага райвыканкама вызначылі свае мясцовыя "Сем цудаў", сярод якіх — і "камень каханьня" ў выглядзе вялікага сэрца. Размясціўся ён у парку вёскі Тэльман побач з райцэнтрам. Людская памяць беражліва захоўвае паданне: быццам бы Ілжэ-дзімтрый каля гэтага каменя прызнаваўся ў каханні Марыі Мнішак...

Найбольш вядомыя крыніцы — у горадзе Гомелі, Бу-

Інвентарызацыя цікавага

У працэсе інвентарызацыі народных святаў і абрадаў Гомельшчыны, а таксама правядзення іх маніторынгу, абазначыліся наступныя сегменты сельскай культуры.

Гэта Благовешчанскі карагод; абрад Ваджэння і пахавання стралы (Казацкія Балсуны), дарэчы, штогод праходзіць у Неглюбцы, Пералёўцы, Стаўбуне; Свята сена ў Старым Сяле Веткаўскага раёна; Сула ў Маркавічах Гомельскага; Грамніцы (Новае Палессе) і веснавы абрад "Чырачка" (Тонеж); абрачны — "Каменныя дзевачкі" (Данілевічы і Баравое) Лельчыцкага раёнаў.

У абрадах валачобнікаў на Вялікдзень удзельнічаюць жыхары вёсак Грабава, Верасніца, Семурадцы, Старажоўцы. Каляды і Юраўскі карагод адзначаюць у Пагосце Жытцы. Каляды і Юраўскі карагод адзначаюць у Пагосце Жытцы. Вясну сустракаюць гуканнем вясны і карагодам "Луца" жыхары Акцяброва Кармянскага раёна. Жыхары Навінак Калінкавіцкага раёна на другі дзень Троіцы заўсёды пераносяць свята з дома ў дом. Свята Юр'я праходзіць у Малых Зімовішчах, Троіца — у Бабранятах, Барыскавічах, Загорынах Мазырскага раёна.

У старажытным абрадзе Провадаў русалкі штогод удзельнічаюць жыхары Вялікага Бору Хойніцкага і Усохі-Буды Добрушкага раёнаў. Абрад — адзін з самых прыгожых і заўжды выклікае цікавасць у гасцей.

да-Кашалёўскім, Веткаўскім і Кармянскім раёнах, якія таксама з'яўляюцца сакральнымі месцамі.

Брэндзі працуюць на нас

Брэндаў у нас шмат: згадайма фестывальныя дзеі ў Акцябрскім, Петрыкаўскім, Ельскім, Жыткавіцкім, Рагачоўскім, Чачэрскім раёнах... Вялікае значэнне мае і нацыянальная кухня, асабліва "местачковая." Але, мяркую, сёння варта гаварыць аб сумяшчэнні наведвання

аб'ектаў прыроды, сакральных месцаў з "падзейным" турызмам, а дакладней — этнатурызмам, што прадугледжвае і наведванне колішніх каляндарных святаў і абрадаў.

Складзём этнапраект?

Што да ўласна этнатураў, то трэба ўлічваць матывацыю турыстычных наведванняў. Напрыклад, турыст хоча пабыць на ўваскрэшэнні векавой традыцыі — старажытным рытуальным свяце ці абрадзе. Яму хочацца змяніць абставіны,

Дадзены напрамак турызму прадугледжвае знаёмства замежнікаў з беларусамі як з народамі, нацыяй.

Спецыялісты ГАЦНТ сумесна з аддзелам ідэалагічнай работы, культуры і па справах моладзі Хойніцкага райвыканкама распрацавалі першы ў рэспубліцы праект "Этнатурыстычны маршрут па Хойніцкім раёне". Этнатур уключае стражытны абрад "Провады русалкі" і павінен садзейнічаць культурнай самаідэнтыфікацыі ды індэнтыфікацыі, служыць інструментам у працэсе канструявання іміджа краіны для знешніх і ўнутраных аўдыторый.

Праект уяўляе з сябе арганізацыю турыстычнага маршруту з занясеннем на карту важных сацыяльна-культурных аб'ектаў. Мэта праекта: стварэнне новых форм трансляцыі іміджавай культуры Гомельшчыны. Сярод задач — аналіз "механізмаў дзеяння" турмаршруту, правядзенне цыкла адкрытых семінараў і лекцый спецыялістаў рознага кірунку.

Ці ёсць праблемы?

У раённых арганізацыйна-метадычных цэнтрах адсутнічаюць адзінкі менеджараў і культуролагаў. А менавіта апошнія павінны наладзіць арганізацыйны працэс этнатураў. Не вырашана пытанне і з экскурсаводамі: ці патрэбны яны пад час правядзення каляндарнага свята, абраду? Колькі апанентаў, столькі і адказаў на гэтае пытанне. Хранічна не хапае спецыялізаваных стаянак для экскурсійных аўтобусаў. Трэба будзе шукаць для этнатураў і інвестыцыі...

Людміла МЕЛЬНИКАВА,
вядучы метадыст па народных традыцыях і абрадах Гомельскага абласнога цэнтра народнай творчасці
Фота Ірыны ГЛУШЭЦ

Навуковая канферэнцыя засведчыла пакуль толькі пытанні...

Мадэлі канфігурацыі... Ці наадварот?

Цікавым падаўся гістарычны агляд мадэлей культурнай палітыкі еўрапейскіх краін, зроблены дырэктарам расійскага Інстытута культурнай палітыкі Міхаілам Гнядоўскім. Справа ў тым, што ў Еўропе, у адрозненне, скажам, ад ЗША, істотную ролю ў культурнай палітыцы адыгрывае дзяржава. І ўсе трансфармацыі згаданых мадэлей звязаны са змяненнем гэтай ролі. Тое ж адбываецца зараз і на постсавецкай прасторы...

Дык вось, унітарная мадэль узнікла ў 1950-я і разглядала культуру як універсальны каштоўнасці. Людзі выходзілі на высокіх узорах агульнапрызнанага сусветнага ці нацыянальнага мастацтва. Тэлебачанне яшчэ не было, але музеі, тэатры і бібліятэкі сталі даступнымі для ўсіх ахвотных. Першым маштабным праектам дэмакратычнай палітыкі стала адкрыццё калекцыі Луўра. Права адбору каштоўнасцей дзяржава дэлегавала прафесіяналам ад культуры.

Другая мадэль — плюралістычная. Яна ўзнікла ў выніку студэнцкіх хваляванняў напрыканцы 1960-х — на пачатку 1970-х. Традыцыйным каштоўнасцям была супрацьпастаўлена маладзёжная культура. Межы культурнай прасторы (вось яна — канфігурацыя) пашырыліся. Тым больш, што з'явіліся магнітафоны, электрычныя музычныя інструменты, прыватныя радыёстанцыі... Узніклі рок-музыка, альтэрнатывыя жывапіс і паэзія. Культурная палітыка стала сацыяльнай і паўплывала на дзейнасць дзяржаўных структур.

13 — 14 сакавіка ў Інстытуце культуры Беларусі праходзіла III Міжнародная навукова-практычная канферэнцыя "Культура Беларусі: рэаліі сучаснасці". Генеральная тэма мерапрыемства — "Новая канфігурацыя культурнай прасторы і "новая" эканоміка культуры". Праз пэўны час мы паспрабуем патлумачыць схільнасць канферэнцыі да пабудовы адмысловых геаметрычных фігур і да гульні ў двукоссі з прыметнікамі, прыналежнымі да слова "эканоміка".

А пакуль толькі значым, што ўдзельнікамі канферэнцыі сталі прадстаўнікі міністэрстваў культуры і эканомікі Рэспублікі Беларусь, супрацоўнікі дыпламатычных місій, культурных цэнтраў, навуковых арганізацый са Славакіі, Літвы, Польшчы, Украіны, Расіі, работнікі культуры... Два дні запар усе яны ішлі да канкрэтнай мэты: абмеркаваць актуальныя праблемы ў галіне эканомікі культуры і выпрацаваць новыя падыходы да ўдасканалення арганізацыйна-эканамічных механізмаў кіравання дзяржаўнымі арганізацыямі культуры ў сучасных эканамічных умовах.

Яўген РАГІН

Культура для эканомікі ці эканоміка для культуры?

Трэцяя мадэль — інструментальная: 1980, 1990-я гады, вынік нядаўняга эканамічнага крызісу. Многія гарады пераадолялі сацыяльны крызіс. Скарацілася фінансаванне культурных структур. Патрэбен быў аргумент, каб давесці, што культура — не раскоша, а дзейсны інструмент сацыяльна-эканамічнага развіцця, фінансаванне ж культуры — не грошы на вецер, а інвеставанне ў будучыню. І гэтым аргументам стала эканамічная самастойнасць культуры з адмысловай бізнес-стратэгіяй, якая прынесла дадатковыя рабочыя месцы, выканала маркетынговую ролю для адрэджэння гарадоў. Менеджмент і фандрайзінг сталі часткай творчай прафесіі. І ўсё гэта адбывалася на глебе лічбавых тэхналогій і развіцця культурнага бюджэтаўтваральнага турызму.

Інавацыйная мадэль прыпала на 2000-я. Культура стала не толькі каталізатарам, але і неад'емным складнікам постіндустрыяльнага развіцця. Крэатыўны канкурэнтаздольны бізнес паставіў кропку ў спрэчках: эканоміка для культуры ці культура для яе...

Я слухаў даклад і думаў. Вось амаль гатовы практыкаарыентаваны сцэнарый, не — не для тэматычнай дыскусіі, а для грунтоўнага — гэтак трохгадзіннага — прафесійнага мерапрыемства пад дахам Палаца культуры ці СДК. Мерапрыемства сур'ёзнага, выхаваўчага і ў той жа час — надзвычай цікавага, з шырокім выкарыстаннем аўдыя- і відэашэрагаў, іншых сучасных тэхнічных магчымасцей. Пры належным піяры ў зале панаваў бы аншлаг, бо мы, нават спецыялі-

ты, амаль нічога не ведаем пра зменлівасць культурнай прасторы, пра тую самую канфігурацыю, якая наўпрост уплывае не толькі на лёсы людзей, але і на будучыню дзяржаў, іх эканоміку ды сацыяльнае становішча.

Пагуляем у будучыню?

Пра "новую" эканоміку культуры распавядалі рэктар Інстытута культуры Беларусі Канстанцін Рэмішэўскі і загадчык кафедры дзяржаўнага кіравання сацыяльнай сферай і беларусазнаўства Акадэміі кіравання пры Прэзідэнце Рэспублікі Беларусь Святлана Лапіна... Думаю, што і без вытрымак з гэтых пра-

Я слухаў даклад і думаў. Вось амаль гатовы практыкаарыентаваны сцэнарый для грунтоўнага — гэтак трохгадзіннага — прафесійнага мерапрыемства пад дахам Палаца культуры ці СДК. Мерапрыемства сур'ёзнага, выхаваўчага і ў той жа час — цікавага, з выкарыстаннем аўдыя- і відэашэрагаў, іншых сучасных тэхнічных магчымасцей.

моў цяпер зразумела: "навізна" эканомікі культуры — у першаснасці другой і другаснасці першай. Але пад час канферэнцыі склалася не вельмі суцэльнае выснова: мусіць, занадта малая актывная зала ў Інстытуце культуры Беларусі, бо падалося, што не хапіла месца для тых чыноўнікаў, ад якіх залежыць фінансавая будучыня СДК ад Малапрыты да Сянно і рост заробкаў бібліятэкараў, клубнікаў, музейшычыкаў, метадыстаў... Словам, у зале сядзелі зольшага толькі тыя, каго ў выключнай ролі нацыянальнай культуры пераконваць зусім не трэба.

Святлана Лапіна распавяла пра навукальную праграму, прапрацаваную польскім Інстытутам свету. Сутнасць яе заключаецца ў тым, што пэўны зборны калектыў гуляе некалькі дзён у

адмысловую камп'ютарную гульню па кіраванні віртуальнай дзяржавай з разбуранай эканомікай і народам, ушчэнт хворым на эпідэмію СНІДу. Беларуская зборная налічвала каля трыццаці чалавек (слухачы і выкладчыкі Акадэміі кіравання). Лапінай выпала стаць кіраўніком неіснуючай краіны. Тызень быў выкарыстаны на самыя розныя спробы ўзняць дзяржаву. Змянялі чыноўніцкія партфелі, удасканальвалі вытворчасць, змагаліся з карупцыяй, прыцягвалі на дапамогу сілавікоў, фінансістаў... Дарэмны клопат! У рэшце рэшт, прадалі ўсё: руднікі, касмічную вытворчасць, заводы і фабрыкі... Усе грошы выдаткавалі на развіццё культуры. Імгненна знік СНІД, услед за ім — крызіс, потым "папёр" прафіцыт. За гэтыя грошы была якасна ўзноўлена і мадэрнізавана вытворчасць... Гульня? Гульня! Усе ў зале смяяліся. Ды штосьці смех быў не надта жыццярэдасны. Так, культура павінна зарабляць, але і на яе будучыню шкадаваць грошы — злачынна.

Гэтую ж выснову, але ўжо без смеху, паўтарыў намеснік дырэктара па навуковай рабоце Інстытута культуралогіі Нацыянальнай акадэміі навук Украіны Віктар Шчарбіна, які сцвердзіў: культура і эканоміка — модусы цывілізацыйнага ўкладу. Спікер падкрэсліў, што фарміраванне новай культурнай палітыкі — патрабаванне часу. Дзяржава пры гэтым становіцца саўдзельніцай працэсу ўзнаўлення культурнага асяродка. А бізнес ужо разумее, што курс на лібералізацыю прыватнага сектара стварае самыя спрыяльныя ўмовы для таго, каб прадрэпрывальнікі станавіліся актыўнымі ўдзельнікамі культурнай вытворчасці. Тэорыя? На вялікі жаль, пакуль што так.

Нездарма на пачатку канферэнцыі Канстанцін Рэмішэўскі абвясціў, што за гэтыя два дні пытанні ў сценах Інстытута культуры Беларусі прагучыць больш, чым адказаў. Ох, дажыць бы да канкрэтнага практычнага і вельмі маштабнага адказу на пытанне, вынесенае ў загаловак гэтага матэрыялу! Тады на замаяшчэнне вакантных пасадаў у сферы рэгіянальнай культуры можна было б і конкурс абвясціць. Як, зрэшты, і некалькі дзесяцігоддзяў таму...

К

Рэйтынг ідэй з Іспаніі, ЗША і Галандыі

Сёння пра тры незвычайныя спосабы дастаўкі кніг патэнцыйнаму чытачу. Урэшце, прынамсі адзін з іх добра вядомы і беларускім сельскім бібліятэкарам.

Гаворка пра мабільны сэрвіс «Bibliobicileta» (перакладзеца на беларускую мову нахштат "Велабібліятэка") іспанскага горада Касентайна. Каб прыцягнуць увагу да чытання, бібліятэкары сядваюць на веласіпеды і развозяць літаратуру па школах, іншых навучальных установах. Ініцыятыву падтрымаў і мэр гарадка. А ў нас такая форма працы — варыяцыя на тэму кніганошаў — існуе ўжо якое дзесяцігоддзе і ўспрымаецца цалкам будзённай з'явай.

А вось гарадская бібліятэка Нью-Ёрка прапанавала пасажырам тамтэйшага метрапалітэна альтэрнатыву інтэрнэт-сэрвінгу. Урэшце, доступу да Сеціва на большасці ліній проста няма. Сутнасць спецыяльнага сацыяльнага праекта бібліятэкараў у наступным: у вагонах цягнікоў усталяваны адмысловыя дысплей, які адлюстроўвае кніжную паліцу. Каб атрымаць твор, што зацікавіў, на свой планшэт альбо смартфон з чыпам NFC дастаткова паднесці гаджэт да пажаданага наймення. Што ж, таксама варыянт, які, дарэчы, у той ці іншай форме існуе ў розных краінах свету. А што ж наш метрапалітэн?

Ну і самы прасты спосаб данесці кнігу — міні-чытальная зала ў зале чакання аэрапорта Амстэрдама. І ведаецца, яна карыстаецца заўсёдным попытам... Дарэчы, поруч з электроннымі носьбітамі чытаюць пасажыры і рэальныя кнігі.

Бібліятэчны сэрвіс



Бібліятэчныя ініцыятывы з нью-ёркскага метро, амстэрдамскага аэрапорта, а таксама "кніганошы" з Іспаніі.

К

Крыніца

— У кожнай галіне навукі і культуры ёсць флагамены, — кажа Тамара ВАРФАЛАМЕЕВА, старшы навуковы супрацоўнік Цэнтра даследаванняў беларускай культуры, мовы і літаратуры Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі, кандыдат мастацтвазнаўства. — У сферы этнамузыкалогіі і народнай культуры ўвогуле такім флагаманам, знакавай фігурай для ўсіх нас была Зінаіда Мажэйка. І кожнаму з нас прысвяціла частку свайго жыцця, кожнага ўзбагаціла. Любыя творчыя зносіны з ёю заўсёды неслі не проста станючы эмацыйны зарад (хоць і гэта вельмі важна!) — гэта былі стасункі высокіх сэнсаў, што датычыліся гістарычнага лёсу традыцыйнай культуры, лёсу навукоўцы ў наш час, лёсу сістэмы адукацыі і перадачы ведаў... Яна была неўтаймоўным натхняльнікам на творчую работу. Сама аддала навуцы пяць дзясят гадоў жыцця. Яе працы, на якіх студэнты вучацца і па сёння, сталі сапраўднымі эталонамі навуковага пошуку ды мастацкай творчасці. Перастала брўаць крыніца, з якой жывіліся многія з нас...

Абавязак

— Зінаіда Мажэйка заўжды вызначалася актыўнай пазіцыяй у дачыненні да прадмета сваіх даследаванняў. Яна была пераканана, што абавязак сапраўднага навукоўцы, які лічыць сябе фалькларыстам, антрапологам, — не толькі даследаваць культуру, але і выходзіць на яе высокіх прыкладах, — адзначае Вячаслаў КАЛАЦЭЙ, загадчык кафедры этналогіі і фальклору Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта культуры і мастацтваў. — Культура для яе не была абстрактнай. Зінаіда Якаўлеўна заўжды рабіла акцэнт не на нейкія фармальныя адзна-

8 сакавіка на 81 годзе пайшла з жыцця Зінаіда Якаўлеўна МАЖЭЙКА — вядучы беларускі этнамузыкалаг, вядомы славіст і беларусіст, доктар мастацтвазнаўства. Для навукі яна пакінула працы, што ўвайшлі ў залаты фонд славянскай музычнай фалькларыстыкі і ў многім вызначылі высокі ўзровень этнамузыкалогіі ў другой палове XX і на пачатку XXI стагоддзяў. Менавіта Зінаіда Мажэйка першай на Беларусі пачала сцвярджаць ідэю неабходнасці папулярызацыі музычнага фальклору на навуковай аснове і канцэпцыю самадастатковасці музычнай культуры вуснага тыпу. Яна распрацавала праграму па аўдыявізуальнай антрапалогіі і па ўласных сцэнарыях зняла сем дакументальных музычна-этнаграфічных фільмаў. Як навуковец яна адстойвала неабходнасць экалагічнай абароны вясковай народна-песеннай культуры... Папличнікі і вучні Зінаіды Мажэйка сёння ўспамінаюць пра яе.

Чым сагрэемся?

In memoriam



Зінаіда Мажэйка са сваячкай Ганнай Вянгура.

кі беларусаў. Народнае мастацтва для яе жыло і знаходзіла працяг у канкрэтных вясковых выканаўцах. І яна ставілася да іх з самай вялікай павагай. Людзі гэта цудоўна адчувалі і цалкам раскрываліся ў сваіх непаўторных талентах... Калі захварэў вядомы творца Сцяпан Дубейка, спевы якога Зінаіда Якаўлеўна пастаянна запісвала, ён сказаў, што памерці не можа, бо не пабачыўся ў апошні раз з Зінаідай Мажэйка...

Пачуцці

— Нават не магу сказаць, колькі мы былі з ёй знаёмы, — згадвае Валянціна ЯШЧАНКА, выкладчык прыватнай ВНУ, кандыдат мастацтвазнаўства. — Такое ўражанне, што ўсё жыццё. Гэта былі стасункі не аспіранткі і яе кіраўніка, а вельмі добрыя сваяцкія сувязі. А як яна даглядала нас, аспірантак, пад час экспедыцыі! Паехалі мы неяк разам у Шклоўскі раён. Прыходзім да спявачкі, а той патрэбна сярбоўцы дапамагчы жыта жаць. Кажу: "Пагуляйце пакуль, паглядзіце, чым сяло наша жыве". Гуляем, а насустрач — атара авечак на чале з рагатым ваўняным баранам. Той убачыў нас і капытом зямлю пачаў біць. Зінаіда Якаўлеўна: "Валя, уцякаем!" Беглі аж да лесу. Баран адстаў. Ледзь супакоіліся. Зінаіда Якаўлеўна рачулку нейкую знайшла, замілавана на мосток-жэрдачку ўзышла. Ад радасці песню заспявала, а тая жэрдачка пад ёй і падламілася... Высыхала пад сонейкам, ішла па лесе, спявала, збірала грыбы, ды ўсе — неядомыя... Пастая такой экспедыцыі смя-

яліся мы яшчэ доўга... Была Зінаіда Якаўлеўна гараджанкай, але вельмі любіла беларускую вёску, яе таленавітых людзей. Усе яе грунтоўныя навуковыя працы сагрэты менавіта гэтым пачуццём...

Гонар

— Сястра таленавітая з дзяцінства, — дзеліцца Валянціна ШАСЦЫРЭНЬ, дваюродная сястра Зінаіды Мажэйка. — Пайшла ў першы клас, а навучальны год скончыла ў трэцім. Услед за настаўніцай вершаваная казка Пушкіна паўтарала на памяць. Была вясёлай, знаходлівай, але — і прынцыповай. Вельмі ганаруся сваёй сястрой...

Небасхіл

— Вельмі ўдзячны Зінаідзе Якаўлеўне за тое, што яна зрабіла ў навуцы, — сказаў Іван КІРЧУК, выкладчык кафедры тэорыі, гісторыі і метадыкі выкладання мастацтваў Беларускага дзяржаўнага педагогічнага ўніверсітэта імя Максіма Танка, лідар этна-трыа "Троіца". — На яе фільмах я вучу студэнтаў старадаўнім палескім спевам. Песні Сцяпана Дубейкі, майго любімага выканаўцы, якога запісала Зінаіда Мажэйка, я вучу сам. Праграма "Спадчына загінулых вёсак" пабудавана менавіта на палескіх песнях. Гурт "Троіца" ў сваёй творчасці, у праграме "Зімачка", таксама выкарыстоўваў тэма песні, якія запісвала Зінаіда Якаўлеўна. Светлая ёй памяць. Такія людзі — як зорачкі на небасхіле...

Аддзел ідэалагічнай работы, культуры і па справах моладзі Лельчыцкага райвыканкама, удзельнікі мастацкай самадзейнасці Тонежскага сельскага дома культуры выказваюць глыбокае спачуванне родным і блізім Зінаіды Якаўлеўны МАЖЭЙКА ў сувязі з яе смерцю.

Нобіль, не ўзяты "на аловак"

Станіслаў Рэйтан: невядомы з XIX стагоддзя

Кожнае паляванне калі-небудзь заканчваецца. У маім выпадку шматмесячнае высочванне, нарэшце, скончылася не самым горшым чынам. Дзякуючы сябрам я займеў "найкаштоўны зіпун". Са мной прыбыў мой стары знаёмы. Дакладней, ягоная душа, увасобленая ў старога кніжцы, нібыта вяртаючыся да роднага ганка...

Не ўстаюшы перад спакусай, толькі ад'ехаўшы ад пункта адпраўлення, кнігу, якую надрукавалі ў 1858 годзе, я адкрыў. І ўжо не закрываў яе аж да Мінска. "Pan Wada" нетаропка распавядаў мне пра жыццё нашага краю на злome XVIII і XIX стст., калі канчаткова перастала існаваць Вялікае Княства Літоўскае, калі адгрукаталі гарматы Напалеона і дні працякалі ў нетаропкім рытме вальсаў. У апісанні мясцін, на тле якіх разгорталася жыццё адстаўнога афіцэра, раз-пораз я пазнаваў родную Навагрудчыну. Стаяў перад вачыма акварэльны сядзібны будынак з мураванкай...

За псеўданімам аўтара "Pan Wada" ("Пан Хіба") хавалася імя Станіслава Рэйтана, пляменніка Тадэвуша Рэйтана — героя часоў падзелаў Рэчы Паспалітай і персону, не шмат каму вядомай сёння. Урэшце, імя апошняга — больш-менш на слыху дзякуючы намаганням энтузіястаў, а вось асоба Станіслава вядомая не ўсім літаратуразнаўцам: у грунтоўных працах па нашай літаратуры XIX стагоддзя не адшукаецца яго імя. Каб дапамагчы даследчыкам, падзялюся часткай "здабычы".

Станіслаў Рэйтан, герба "Рэйтан", паходзіў са старажытнага ліцвінскага (беларускага) роду. Першы Рэйтан, кліент Радзівілаў, нагадаю, лёг у нашу зямлю за 150 гадоў да нараджэння Станіслава. Род дзякуючы выбітным прадстаўнікам карыстаўся пашанай, а праз сувязі з Радзівіламі меў уплыў на шляху ВКЛ.

Бацькамі Станіслава-Карла (імя нашага героя пры хрышчэнні 29 студзеня 1781 г.) былі брат Тадэвуша Рэйтана, наваградскі земскі пісар Міхал-Ксаверый (1743 — 1809) і Ганарата з Багдановічаў. Міхал быў жанаты двойчы і меў шасцёра дзяцей. Адна з ягоных дачок, Ганна, маці Эдварда Герыча (сябра Адама Міцкевіча ў эміграцыі), паўстанца 1831 года, мела талент мемуарыстыкі, таму пакінула нам "Успаміны", якія былі часткова надрукаваны ў XIX стагоддзі. Менавіта дзякуючы ім мы ведаем, хто быў тым натхняльнікам, які развіў літаратурны талент у Станіслава і Ганны. Гаворка — пра наймалодшага брата Тадэвуша, таксама Станіслава.

Доўгае жыццё галоўнага героя нашага апавядання прыпала на самыя драматычныя часы гісторыі. Ён бацьку другі і трэці падзелы Рэчы Паспалітай, паўстанцаў Якуба Ясінскага



Накід мастака Аляксэя Родзіна да твора, прысвечанага Станіславу Рэйтану. Партрэтаў апошняга на сёння не выяўлена.

і Тадэвуша Касцюшкі, сярод якіх быў і папличнік Тадэвуша Рэйтана Самойла Карсак (менавіта так гучаць іх прозвішчы ў перакладзе на беларускую мову Міцкевічавага "Пана Тадэвуша", зробленага Вінцэнтам Дуніным-Марцінкевічам), войскі на чале з Напалеонам, з якімі ў 1812 годзе на нашу зямлю вяртаўся ягоны брат — афіцэр Дамінік Рэйтан. Пазней на яго вачах каралі паўстанцаў 1831 года. Памёр жа ён у 1863-м, у год паўстання, як да слова, і Стэфан Рэйтан — пляменнік Станіслава, пакінуўшы сваіх дзяцей сіротамі.

Вучыўся Станіслаў Рэйтан, мяркуючы па ўскосных даных, у Вільні — у піярскім "Collegium Nobilium". Потым была служба ў войску. У 1832 годзе Станіслаў у чыне капітана войска Каралеўства Польскага і паручніка баявога кірасірскага палка выходзіць у адстаўку. Ён ўзяў за жонку Саламею Рэйтан — далёкую сваячку, дачку Язэпа Рэйтана. Давялося яму тады ж стаць сведкам адносінаў да тых, хто ў 1831-м узяў зброю за волю Бацькаўшчыны. Ці не таму, што на ім не было падозрэнняў у сімпатыях да паўстанцаў, ён спра-

баваў атрымаць замежны пашпарт на сябе і на нейкую шляхецкую дзятву? Мо хацеў такім чынам дапамагчы знаёмым выратаваць іх сем'ю ад "вандроўкі ў Сібір"?

З 1840 года пачынаецца грамадская дзейнасць Станіслава, калі яго выбіраюць Слуцкім павятовым маршалкам — тытул, які пазней намінаюць па прынятым у Расійскай імперыі ўзоры як "уездны прадводитель дворянства". Ётую пасаду ў 1802 годзе займаў яго старэйшы брат Казімір, іншы ж брат Тадэвуш нейкі час з'яўляўся харунжым таго ж павета, а іх бацьку, Міхала, у 1795 годзе, шляхта ранейшага Наваградскага ваяводства выбрала Нясвіжскім павятовым маршалкам. Таму на Слуцчыне, Капыльшчыне, у Нясвіжы прозвішча "Рэйтан" было, бадай, найвядомым пасты "Радзівіл".

Станіслаў дзяцей не займаў. Але тое, што ў яго быў гасцінны характар, што ён з ахвотай прысутнічаў на ўрачыстасцях, бачна па метрыках хростаў і шлюбаў з касцельных кніг. У ягоным доме адбылося вяселле Сцяпана Рэйтана з Марыяй з Несялоўскіх, менавіта Станіслаў стаў хросным іх дзіцём — Марыі і Язэпа (апошні з роду, памёр у 1910 годзе).

Яшчэ цікавы факт. У 1862-м Станіслаў ператварыў сваю сядзібу ва Усаве пад Капылём у лякарню. Як ён сам пісаў у газетах, здарыўся ў тых мясцінах выпадак, які прывёў да смерці вялікай колькасці людзей. З хваробай не змаглі справіцца і тры запрошаныя лекары. Дарэчы, гэта былі апошнія артыкулы, падпісаныя ягоным імем. Але быў і той час, калі імя Станіслава не сыходзіла са старонак часопісаў, газет...

Зміцер ЮРКЕВІЧ, куратар, сябра арт-суполкі імя Тадэвуша Рэйтана

Унікальныя звесткі пра Станіслава Рэйтана чытайце ў наступных нумарах "Культуры".

